

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 38.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner: angående öfverlåtelse till Västerås stad af ett domprosten i Västerås på lön anslaget område i S:t Ilians socken;

angående uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad i Paris m. m.;

angående beloppet af arfvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre lärarinneseminarier i Stockholm; och

angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.; samt

Kungl. Maj:ts skrifvelse angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan.

Nämnda propositioner och skrifvelse blefvo på begäran bordlagda.

§ 2.

Ordet begärdes härefter af

Svar å interpellation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Lindström*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har ledamoten af kammaren herr K. Starbäck till mig framställt följande interpellation:

1) Har herr statsrådet vid behandlingen af frågan om medels anskaffande genom en ny dragnings i det s. k. idrottslotteriet för anordnandet af de olympiska spelen funnit, att uppförandet af ett permanent s. k. stadion med plats för 19,000 personer är påkalladt af ett verkligt behof?

2) Har herr statsrådet, under förutsättning att ett sådant etablissemang kommer att uppföras medelst genom lotteri anskaffade medel, tillförsäkrat sig garantier för att kostnaderna ej öfverskrida den i ofvan relaterade skrifvelse omnämnda summan?

3) Är det herr statsrådets mening, att såsom villkor för medgifvandet af en ny dragnings för nu berörda ändamål äfven bör sti-

Svar å interpellation.
(Forts.)

puleras, att behållningen af den affärsrörelse, till hvilken ett permanent stadion möjligen kan ge upphof, helt och hållet tillfaller allmännyttiga ändamål?

Innan jag besvarar dessa spørsmål, tillåter jag mig lämna en redogörelse för ärendets förlopp.

Den 21 februari 1908 medgaf Kungl. Maj:t, på ansökning af styrelsen för Sveriges centralförening för idrottens främjande, att föreningen finge anordna ett penninglotteri, afsedt att lämna en behållning af 1,600,000 kronor, hvaraf 1,100,000 kronor skulle tillfalla föreningen. Lotteriet skulle uppläggas i åtta dragningar, hvilka alla skulle hafva försiggått före 1912 års slut. Behållningen skulle kapitaliseras och räntan däraf, omkring 65,000 kronor, årligen användas till idrottens främjande.

I skrifvelse den 6 maj 1909 anförde därefter föreningen: Stora utsikter funnes för att 1912 års olympiska spel komme att förläggas till Stockholm, men detta kräfde, att frågan vore ur ekonomisk synpunkt nöjaktigt löst. I detta afseende hade föreningen föranstaltat om en utredning, som visade, att ett tillfredsställande ordnande af Östermalms idrottsplats, som i detta sammanhang skulle för ändamålet iordningställas, och som för all framtid skulle blifva af bestående värde, skulle erfordra ett belopp af 235,000 kronor, samt att öfriga kostnader för spelens afhållande beräknades till cirka 80,000 kronor.

På grund häraf hemställde föreningen bland annat, det Kungl. Maj:t täcktes medgifva, att antalet dragningar i idrottslotteriet finge ökas till nio i stället för åtta, samt att hela behållningen af den extra dragningen finge användas för täckande af omkostnaderna för hållande i Stockholm af de olympiska spelen år 1912.

Under förutsättning att i vederbörlig ordning beslut fattades därom att de olympiska spelen år 1912 skulle förläggas till Stockholm, beslöt Kungl. Maj:t den 22 maj 1909 medgifva att en extra dragning i idrottslotteriet, utöfver förut beviljade åtta dragningar, finge anordnas, dock att samtliga dragningar skulle hafva försiggått före 1912 års slut, med rätt för föreningen att använda öfverskottet af en af de under år 1909 anordnade dragningarna till täckande af omkostnaderna för hållande i Stockholm af de olympiska spelen år 1912, samt att detta öfverskott efter dragningens slut finge öfverlämnas till de olympiska spelens kommitté.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 14 februari 1910 anförde nämnda förening bland annat: På kongress i Berlin den 27 maj—2 juni 1909 hade representanter för Sverige antagit ett erbjudande af internationella olympiska kommittén att till Stockholm förlägga de olympiska spelen år 1912. Detta antagande hade kunnat ske på grund af den beviljade nya dragningen i idrottslotteriet. Framställningen om denna dragning hade tillkommit under förutsättning att det tilltänkta stadion blefve temporärt och anlades på Östermalms idrottsplats — föreningens ursprungliga plan hade i själfva verket afsett ett permanent stadion. Sedermera hade tillkommit den omständigheten, att öfver denna plats behöfde inom jämförelsevis kort

tid framdragas järnväg och att platsen i öfrigt hotades med ytterligare kringskäring genom ny stadsplan. Hela frågan hade under sådana förhållanden kommit i ett nytt skede, då man alltjämt ville behålla för ögonen såsom en hufvudsak vid de olympiska spelens anordnande i Stockholm att i samband därmed också lösa den för vårt lands idrottslif betydelsefulla frågan om behovet af att i hufvudstaden äfven efter spelen besitta en idrottsplats af stadions karaktär och fullgoda beskaffenhet. Kommittén för 1912 års olympiska spel hade därför beslutat att förlägga stadion till Idrottsparken, som vore därför lämplig, samt sedermera skulle bilda ett led i en koncentration af enastående idrottsanläggningar.

Föreningen bifogade ett kostnadsförslag, enligt hvilket kostnaderna för ett permanent stadion i Idrottsparken, utfördt hufvudsakligen i trä och till någon del af armerad beton enligt ritningar af arkitekten T. Grut, skulle uppgå till 385,000 kronor, hvartill komme kostnaderna för en gymnastik- och en tennisbyggnad, uppförda vid stadions hufvudentrén från Valhallavägen och afsedda att under olympiska spelen utfylla behofven af samlings- och mottagnings-salar m. m. 100,000 kronor, för två administrations- och bostadshus 50,000 kronor och för själfva spelen 95,000 kronor, tillhoppa således 630,000 kronor, eller det belopp, hvartill inkomsten af två extra dragningar i idrottslotteriet beräknades uppgå. Föreningen anhöll därför om tillstånd att anordna ytterligare en dylik dragning utöfver den förut beviljade.

Emellertid inlämnades samtidigt till Kungl. Maj:t en framställning från centralföreningen om bidrag till en internationell utställning för »Reise- und Fremdenverkehr», som år 1911 skulle hållas i Berlin. Föreningen tänkte sig möjligheten af att för detta ändamål skulle kunna anvisas af den nu begärda dragningens behållning ett belopp af 50,000 kronor, i hvilket fall föreningen alternativt erbjöd sig att för de olympiska spelens hållande lämna en garanti till motsvarande belopp.

Handlingarna i ärendet remitterades till öfverintendentsämbetet, som den 8 mars afgaf utlåtande. Ämbetet fann Idrottsparken synnerligen lämplig såsom plats för ett permanent stadion, hvarigenom dels själfva idrottslivet skulle blifva bättre tillgodosedt och dels platsen i fråga skulle blifva ur estetisk synpunkt på det mest tillfredsställande sätt för framtiden ordnad. Däremot ansåg ämbetet, att de båda vid hufvudentrén placerade byggnaderna såsom hinderliga för platsens tillfredsställande ordnande helst icke borde komma till utförande, och att det ifrågasatta stadion icke vore af beskaffenhet att bära i föreslagen form utföras. Ämbetet karakteriserade ett permanent stadion sålunda: »att det bör vara uppfördt af ett material, som är mera hårdigt mot väder och vind än trä; att det icke bör rymma hvarken flera eller färre platser än som behöfvas för dess normala funktioner efter de olympiska spelen; att det bör vara så planlagdt och konstrueradt, att de ytterligare platser, som behöfvas vid nyssnämnda eller liknande tillfällen, lätt kunna anbringas och aflägsnas; samt att det bör vara arkitektoniskt så komponeradt, att

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

sådana extra platsanordningar ej förstöra dess utseende och att, efter deras borttagande, en konstnärligt fullt tillfredsställande byggnad af varaktigt material kvarstår». För ernående af detta resultat erfordrades enligt ämbetets åsikt en amfiteater af armerad beton och sten med omkring 7,000 sittplatser och så anordnad, att till densamma kunde sluta sig provisoriska bänkrader, rymmande 3,500 å 4,000 personer. Iri amfiteatern, sålunda anordnad, uppkomme stora och välbehöfliga utrymmen. Till denna amfiteater borde på ömse sidor mot fonden sluta sig två byggnader, äfven de af sten, inrymmande administrations- och bostadslokaler. Kostnaderna för en sådan anläggning beräknades af ämbetet till 720,000 kronor, hvartill komme kostnaderna för de två hallarna vid entrén 100,000 kronor. Slutligen föreslog ämbetet, att vid beredande af medel för ändamålet i fråga borde fästas såsom villkor, att före arbetenas påbörjande vederbörliga ritningar skulle uppgöras och af Kungl. Maj:t godkännas; att byggnadernas uppförande skulle stå under kontroll af sakkunnig person, utsedd af Kungl. Maj:t; samt att hela anläggningen skulle, efter de olympiska spelen afslutande, i fullgodt skick öfverlämnas till statsverket i likhet med hvad som skett beträffande de båda för lotterimedel uppförda teaterbyggnaderna i hufvudstaden.

Sedan centralföreningens styrelse erhållit del af detta öfverintendentsämbetets utlåtande, hvilket inkom till ecklesiastikdepartementet den 15 mars, lät styrelsen genom arkitekten Grut utarbета provisoriska ritningar till de af ämbetet förordade anordningarna. Grut kom därvid till det resultatet, att man kunde, på grund af den sålunda föreslagna amfiteaterns relativa höjd och permanenta beskaffenhet, i densamma inrymma afklädningsrum o. d., hvarigenom de båda hallarna vid entrén blefve, åtminstone under olympiska spelen, obehöfliga. Härigenom skulle man vinna, dels att kostnaderna minskades med 100,000 kronor, och dels att det nuvarande vackra trädbeståndet vid Valhallavägen blefve till stor del skonadt. Grut beräknade för sin del kostnaderna för stadionanläggningen i öfrigt till 715,000 kronor, däraf 75,000 kronor för oförutsedda utgifter, eller ungefär samma belopp som det, hvartill ämbetet kommit. Anbud å utförande af en dylik stadionanläggning infordrades från firman Kreuger & Toll, som kom till samma ekonomiska resultat. Dock ansåg firman förhoppning finnas att efter arbetsritningars utarbetning summan skulle kunna nedbringas med ett par tiotusental kronor. Enligt Gruts mening skulle det, sedan fullständiga ritningar utarbetats, visa sig, att de beräknade omkostnaderna kunde nedbringas med omkring 64,000 kronor.

Uti en ny skrifvelse till Kungl. Maj:t den 18 mars detta år vidhöll centralföreningens styrelse sin ansökning om en extra dragning i idrottslotteriet. Styrelsen påpekade dock, att då kostnaderna för anläggningarna numera beräknades till 715,000 kronor samt administrationskostnaderna för olympiska spelen borde — oafsedt inträdesafgifter o. d. — upptagas till 130,000 kronor samt inkomsterna af två extra dragningar — efter frånräknande af 50,000 kronor, som skulle tillfalla Berlinutställningen — kunde beräknas

till sammanlagdt 530,000 kronor, så uppstode ändock en brist af 315,000 kronor.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det uppstod då fråga hur denna sak skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt, så att å ena sidan de olympiska spelen, hvilka representanter för svensk idrott åtagit sig att låta här afhållas, kunde gå af stapeln på ett för landet hedrande sätt, samtidigt som man tillskapade i Idrottsparken ett blifvande centralhem för det svenska idrottslifvet med bibehållande i möjligaste mån af Idrottsparkens nuvarande natur och tillgänglighet för ungdomen af alla samhällsklasser, medan, å andra sidan, garantier vunnes, att de sist beräknade kostnaderna icke öferskredes och att Idrottsparken i dess nya skick blefve för framtiden väl värdad.

Dessa spörsmål föranledde långvariga och synnerligen komplicerade underhandlingar mellan ecklesiastikdepartementet och styrelsen för centralföreningen. Dessa underhandlingar fördes på basis af följande grundlinjer: Styrelsen får tillstånd till ytterligare en extra dragning i idrottslotteriet, under villkor att af inkomsten däraf 50,000 kronor gå till Berlinutställningen. Styrelsen får vidare tillstånd att af öfverskotten på de ordinarie dragningarna i lotteriet — hvilka på grund af förenklade anordningar anses komma att inbringa åtskilligt mer än sprunghigen beräknats — använda för stadions uppförande och olympiska spelens anordnande högst 315,000 kronor. Styrelsen ombesörjer stadions uppförande enligt af öfverintendentensämbetet granskade och af Kungl. Maj:t gillade ritningar under kontroll af sakkunnig person, utsedd af ämbetet. När Idrottsparken för närvarande disponeras af ett enskildt bolag, garanterar styrelsen den uppgörelse med nämnda bolag, som erfordras för att styrelsen må komma i besittning af parken, äfvensom att för denna uppgörelse icke komma att anlitas medel från idrottslotteriets vare sig ordinarie eller extra dragningar, ej heller ränta af sådana medel. Vidare garanterar styrelsen, att, sedan stadion blifvit uppfördt och olympiska spelen afslutade, ytterligare bidrag för stadion eller spelen icke komma att begäras vare sig i form af lotteri eller genom användning af befintliga lotterimedel utöfver hvad förut angifvits eller eljest af allmänna medel. Såsom säkerhet för denna utfästelse ställer styrelsen det belopp af inemot 100,000 kronor, som enligt föreningens räkenskaper vid 1909 års slut innestod hos föreningen å ständiga ledamöters fond och kapitalkonto, hvarjämte styrelsens ledamöter personligen borga för att dessa medel fortfarande finnas tillgängliga vid tiden för afslutandet af olympiska spelens räkenskaper. Efter spelens slut tillfaller Idrottsparken med äganderätt statsverket, men styrelsen åtager sig att på ett för ändamålet fullt värdigt sätt förvalta och underhålla området och anläggningarna därstädes samt hålla dem tillgängliga för svenskt idrottslif. De närmare villkoren för denna upplåtelse fastställas sedermera af Kungl. Maj:t.

Centralföreningens styrelse, som äger besluta å föreningens vägnar, har förklarar sig villig att underkasta sig de nu nämnda villkoren och lämnat skriftliga förbindelser i afseende å föreningens omför-

Svar å interpellation.
(Forts.)

mälda tillgångars disponerande och styrelseledamöternas ansvarighet därför, äfvensom angående sättet för utlösen af Idrottsparkens nuvarande innehafvare. Under ärendets behandling hafva äfven inkommit upplysningar, enligt hvilka — i händelse det skulle visa sig att stadion enligt den angifna planen icke skulle kunna utföras för det beräknade beloppet — besparingar i vissa hänseenden, om än med olägenheter, kunna göras till ett belopp af inemot 100,000 kronor.

Sedan sålunda sent omsider preliminär öfverenskommelse träffats mellan ecklesiastikdepartementet och vederbörande representanter för idrotten, föredrogs ärendet i konselj fredagen den 23 april detta år, därvid Kungl. Maj:t beviljade den begärda extra dragningen på, bland annat, de af mig nu angifna villkoren. Beslutet är ännu icke justerat, hvadan det torde komma att dröja några dagar, innan detsamma offentliggöres.

Efter denna redogörelse öfvergår jag till besvarande af de af interpellanten framställda frågorna.

Den första frågan lyder: »Har herr statsrådet vid behandlingen af frågan om medels anskaffande genom en ny dragning i det s. k. idrottslotteriet för anordnandet af de olympiska spelen funnit, att uppförandet af ett permanent s. k. stadion med plats för 19,000 personer är påkalladt af ett verkligt behof?»

Mitt svar lyder: Jag anser *icke* ett permanent stadion med platser för 19,000 personer vara af behofvet påkalladt; därför har jag bemödat mig och lyckats att få den ifrågasatta konstruktionens dimensioner reducerade, så att den ordinärt kan rymma 7,000 à 8,000 personer, eller det högsta antal som hittills på en gång varit församladt som åskådare å idrottsplatsen, med möjlighet dock att vid extra ordinära tillfällen provisoriskt anordna platser för ytterligare 3,000 à 4,000 åskådare.

Den andra frågan lyder: »Har herr statsrådet, under förutsättning att ett sådant etablissement kommer att uppföras medelst genom lotteri anskaffade medel, tillförsäkrat sig garantier för att kostnaderna ej öfverskrida den i ofvan relaterade skrifvelse omnämnda summan?»

Mitt svar lyder: En af de svåraste punkterna i den uppgörelse, för hvilken jag redogjort, har varit att vinna garanti för att de anvisade medlen skola förslå och förebygga den eventualiteten, att vederbörande representanter för idrotten skulle inom en tid, kortare eller längre, komma att för ändamålet i fråga begära ytterligare en dragning eller eventuellt annat bidrag af allmänna medel. I sådant afseende tillåter jag mig erinra därom, att, enligt arkitektens mening, de uppgjorda kostnadsberäkningarna, efter utförande af detaljerade arbetsritningar, sannolikt skola kunna reduceras med omkring 60,000 kronor. Vidare har centralföreningen anvisat utvägar för sådana reduktioner af byggnadsföretaget, hvarigenom, därest så skulle erfordras, kostnaderna skulle kunna ytterligare nedbringas med omkring 100,000 kronor. Slutligen har centralföreningen ställt hela den kassa, hvaröfver den själf disponerar, för närvarande 98,000 kronor, till disposition, därest de anvisade medlen ej skulle förslå. Och för denna förbindelses fullgörande hafva 14 personer, tillhörande centralförening-

gen och vederhäftiga för ett mångfaldigt större belopp, iklädt sig personlig borgen. Det synes mig uppenbart, att man i denna personliga borgen af centralföreningens ledamöter har den allra starkaste garanti för att föreningen skall ordna saken på sådant sätt, att de beräknade kostnaderna ej öfverskridas.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Den tredje frågan lyder: »Är det herr statsrådets mening, att såsom villkor för medgifvandet af en ny dragning för nu berörda ändamål äfven bör stipuleras, att behållningen af den affärsrörelse, till hvilken ett permanent stadion möjligen kan ge upphof, helt och hållet tillfaller allmännyttiga ändamål?»

Mitt svar lyder: Jag har genomdrifvit, att det ifrågasatta stadion skall efter de olympiska spelens slut blifva statens egendom, liksom fallet är med de teaterbyggnader i Stockholm, för hvilkas uppförande lotterier beviljats. Angående dispositionen af denna statsegendom efter nämnda tidpunkt äro inga formella öfverenskommelser träffade. Men jag har tänkt mig att anläggningen skulle tills vidare upplåtas åt centralföreningen, att disponeras för samma ändamål som den nuvarande Idrottsparken. Angående de närmare villkoren för denna upplåtelse kan jag nu icke uttala mig, men jag kan försäkra, att, därest jag kommer att handlägga denna fråga, jag skall låta mig angeläget vara att därvid bevaka allmänhetens intressen.

Med anledning af vissa önskemål, som uttalas i interpellationens motivering, tillåter jag mig ytterligare anföra, dels att jag lyckats genomdrifva en sådan förläggning af stadion och en sådan anordning af detsamma, att det vackra trädbeståndet å parkens södra och västra sida i möjligaste mån skonas, dels ock att den nya arenan skall ordnas på sådant sätt, att den för Stockholms skolor och ungdom kommer att blifva en afsevärdt bättre lek- och idrottsplats än den nuvarande Idrottsparken.

Vidare yttrade:

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Jag har att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra mitt mycket värdsamma tack för det svar, han nu lämnat å de af mig med kammarens tillstånd till honom framställda frågorna.

Jag finner af hans svar, att han tagit största möjliga hänsyn till de önskemål, som kommit till synes uti interpellationen. Det torde väl således förefalla herr statsrådet, som om härmed all debatt uti frågan borde vara afslutad. Men jag nödgas, med herr talmannens tillåtelse, ändå något yttra mig om denna interpellation och huru dess historia kommit att gestalta sig.

Såsom herr statsrådet nog mycket väl minnes, var det först fråga om att genom herr talmannens tillmötesgående skulle beredas mig tillfälle att vid behandlingen af 8:de hufvudtiteln framställa några frågor angående det här behandlade ämnet. Det ansåg herr statsrådet vara ganska lämpligt; men jag själf fann vid närmare eftersinnande, att saken var af den betydenhet, att den borde iklädas interpellationens form, hufvudsakligen, enligt mitt förmenande, för

Svar å interpellation.
(Forts.)

att ge Andra kammaren tillfälle att uti dessa frågor uttala sin mening, till den kraft och verkan det hafva kunde.

Nu har emellertid, såsom utaf det afgifna svaret framgår, regeringen uti ärendet fattat sitt beslut, ehuru det icke är justeradt; och det är väl således, förmodar jag, fullständigt uteslutet, att en debatt uti Andra kammaren kan hafva något inflytande på ärendets vidare gestaltning. Jag tror emellertid, att det hade varit mycket önskligt, att Andra kammaren fått tillfälle till en debatt på ett tidigare stadium af frågan, därför, såsom jag nyss antydde, att frågorna utan tvifvel äro af synnerligen stor vikt, och således också frågornas besvarande. — Hvarför äro då frågorna af vikt? Jo, *dels* rör det den delen af Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning, nämligen medels anskaffande genom lotteri, om hvilken Andra kammaren vid behandling af frågan om inrättande af ett statslotteri flerfaldiga gånger haft tillfälle att ge sin mening till känna, och det mycket bestämdt och med mycket stark majoritet, *dels* har Andra kammaren vid upprepade tillfällen haft anledning att ge sin mening till känna med afseende å, ja, låt mig säga, sportöfverdrifterna.

Jag vill erinra endast om en debatt angående anslag till idrottens främjande. Det gällde då ett belopp af 10,000 kronor. Förut hade Riksdagen genom att afslå ett stort anslag till idrotts- och gymnastikhus åt Uppsala universitet lyckats att ur det ursprungliga förslaget få bort just det, som utmärkte detta såsom inrymmande möjlighet till hvad jag nu vill kalla sportöfverdrift. Herr Daniel Persson i Tällberg yttrade då med anledning af det af mig nu omnämnda anslaget å 10,000 kronor:

»I likhet med professor Ernst Carlson vill äfven jag, att vår ungdom skall få frisk luft och öfvas i friska lekar, men vi kunna väl få frisk luft utan statsanslag. När hunger och svält råder i landet och när vår ungdom lämnar fosterlandet, icke därför att det är brist på lekar och nöjen, utan för att skaffa sig dagligt bröd, då tycker jag, att alla skäl tala för att vi, åtminstone i denna punkt, böra spara, och jag instämmer till fullo uti hvad herr Hammarskjöld nyss yttrade i denna fråga och yrkar därför på det lifligaste afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.»

Det är ju visserligen sant, att detta gällde ett anslag, som Riksdagen äger att bevilja, men i sak blir dock frågan precis densamma, vare sig pengarne till sådana ändamål som de här omhandlade beviljas af Riksdagen direkt eller genom administrativ åtgärd anskaffas af Kungl. Maj:t. Det blir i alla fall det fattiga folket, som får betala.

Slutligen är det min alldeles bestämda mening och öfvertygelse, att om frågan legat så, att det gällt, att Andra kammaren i år skulle ha att bevilja ett anslag af denna summa, så hade — och jag skulle tro, att regeringens medlemmar dela den uppfattningen — svaret härfpå blifvit ett rungande nej. Jag vågar också tro, att om Andra kammaren, som jag nyss yttrade, haft tillfälle att på ett tidigare skede af frågans behandling uttala sin mening, så hade nog den uppfattningen oförtydligt gjort sig gällande, att Andra kammarens män

icke äro så särdeles entusiasmerade för sådana saker, som det här är fråga om.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag kan icke underlåta att erinra om en skildring från de sista olympiska spelen i London 1908. Jag har här en afskrift af ett meddelande från en korrespondent, som var närvarande vid och ögonvittne till maratonlöpningen. Han skrifer:

»Vid 5-tiden förkunnades, att Hefferon ledde vid den 24:de milen med Dorando närmast bakom sig. Larmet öfvergick alltmer till dödstystnad. Funktionärerna samlades vid målet. De rödklädda megafonmännen posterades ut. Alla blickar hängde intensivt vid ingången, där segraren skulle visa sig. En kvart förgick under väntan. Det rådde en graflik tystnad i stadion, då bifallsdånet utifrån förkunnade, att den förste nalkades. En liten figur i vit tröja och röda byxor syntes plötsligt vid ingången. Han omgafs af ett tjog hjälpare. Och han behöfde det också. Han stapplade och raglade nästan som en drucken. Knappast i stånd att flytta benen, knuffades han framåt. Men plötsligt sjönk han ihop. Han kunde icke mer. Men han lyftes upp och knuffades åter framåt, tills han åter föll till marken. Det var den mest pinsamma och vidriga syn man kan tänka sig — och under allt detta hördes folkets jubel och musiken spelade en segermarsch. Den arme mannen var italienaren Dorando, som under sista milen gått om den dittills ledande Hefferon. Ett halft tjog gånger föll han under det halfva varf som återstod. Ett hundratal personer samlades omkring honom. Endast några meter från målet sjönk han åter hjälplöst samman. Han tycktes död. Det var en fruktansvärd syn. Och midt under det detta utspelades, hälsade åskådarmassornas jubel den näste, som gjorde sin entré i stadion. Han linkade fram, äfven han omgifven af hjälpare. Det var amerikanen Hayes. De, som voro sysselsatta omkring Dorando, började nu frukta, att segern skulle gå denne ur händerna. Under skrik och tjut lyftes han upp och slutligen lyckades man knuffa honom öfver målet, där han afsvimmade och bortbars till utseendet liflös. Det dröjde rätt länge, innan han kvicknade vid, och hans tillstånd var mycket kritiskt. Under tiden gick Hayes långsamt banan fram. Två alnar före målet föll han åter och syntes oförmögen att komma så mycket som en tum vidare, men med en sista ansträngning reste han sig till hälften och kastade sig öfver målet, där han fullständigt sjönk ihop. Drottningen reste sig upp i sin loge och bugade sig för denna energi. Hefferon, som inkom som tredje man, var i något bättre kondition och kunde själf lämna banan. Därpå inkom den ene efter den andre, hälsade med bifallsåskor. Det märktes dock, att en stor del af publiken förhöll sig reserverad, och det var icke att undra på. Fortfarande utspelades de gräsligaste scener. Många af löparne liknade vid ankomsten icke mera människor, och ett tiotal måste vid målet bäras bort i sjukbårar.

Skådespelet var slut. Det hade varit grandioست, men på samma gång gräsligt och afskyvärdt. Få af dem, som åsågo det, skola kunna glömma, hur de halfdöda mämiskokropparne nästan släpades

Svar å interpellation.
(Forts.)

öfver målet. Få kunna väl också underlåta att kalla en täfning under dessa former en omänsklig och djurisk hetsjakt.»

Nu förstå ju herrarne mycket väl, att det icke är absolut säkert, att täfningarne vid de olympiska spelen i Stockholm 1912 komma att bjuda på slika scener, men jag vågar uttala en tvekan om, huruvida herr ecklesiastikministern bland alla andra garantier, som han lyckats åstadkomma, äfven skall kunna skaffa fullt tillräckliga sådana för att dylika ohyggligheter som de här skildrade scenerna icke komma att inträffa vid de olympiska spelen här i Stockholm, men såvidt jag kan förstå, ligger det nästan utom möjlighetens gräns att undvika dessa sportöfverdrifter.

Ty hvad är det väl, som vid dessa täfningar står som det hägrande målet för de täflande? Jo, världsmästerskapet! Världsmästerskapet, vunnet i en olympisk täflan, är för en stor del af vår tids ungdom ett mål, som är så tindrande och så lockande, att det undanskjuter nästan allt annat. Och hvad innebär nu ett världsmästerskap? Jo, att med en eller annan sekund ha öfverträffat det kanske nyss förut satta rekordet. Efter hvad jag kan förstå, kommer denna hetsjakt visserligen att fortgå ännu en tid, det kan slås det ena rekordet efter det andra; men den mänskliga organismen torde knappast kunna drivas så långt i elasticitet, att icke äntligen det sista världsrekordet är satt, och för min del vill jag uttala den lifliga förhoppningen, att detta måtte ske så fort som möjligt, ty då få de väl börja om igen, kan jag tro. Det är denna syn på dessa olympiska spel, på denna så kallade idrott, som jag för min del kallar sportfäneri, det är denna syn på saken, som gjort, att jag så gärna velat, att möjlighet skulle funnits för Andra kammaren att få gifva sin mening till känna. Och jag hoppas, att majoriteten i kammaren i detta afseende delar mina farhågor. Det hade kanske icke varit så alldeles förmätet att våga hoppas, att regeringen, äfven om den icke skulle komma att fästa något afseende vid hvad som till äfventyrs skulle komma fram vid en interpellationsdebatt i Andra kammaren, dock måhända kunnat finna en eller annan synpunkt, en eller annan under debatten framträdande mening, som varit af ett visst värde. Nu är ju så icke fallet och jag kan icke annat än beklaga det.

Jag har i mina tankar gjort en liten jämförelse, som jag skall be att få framlägga. — Då interpellationsfrågan första gången efter representationsreformens genomförande var före här i Andra kammaren, var det en talare, herr Bergström, som på följande sätt underströk frågan om interpellationsrättens ställning till Andra kammarens majoritet: »Sist tillåter jag mig påpeka, hurusom interpellationen, om den af kammaren understödjes och beslutas, erhåller en ojämförligt större kraft och betydelse, än om den får framställas af en enda ledamot eller ett fåtal ledamöter.» Det var en jämförelse mellan hur interpellationsförhållandena anordnades i Första och Andra kammaren. I Andra kammaren framställdes således efter en ganska lång och rifvande debatt den meningen, att interpellationen, om den framställdes med kammarens tillstånd, hade en stor betydelse. I

Svar å interpellation.
(Forts.)

Första kammaren däremot finnes icke någon interpellationsrätt. Där har hvarje medlem rättighet att yttra sig utom dagordningen enligt grundlagens bud, precis som här. Jag vill belysa detta med ett exempel, och eftersom den siste interpellanten i Första kammaren var biskop Billing, tillåter jag mig antaga, att frågan framställes af honom. Låtom oss vidare tänka oss, att herr statsrådet, till hvilken denna fråga framställes, svarar: Ja, jag kan icke svara nu, ty då skulle mitt svar bli ytligt och formellt, utan jag ber att få uppskjuta svaret och komma igen längre fram. Och så går vecka efter vecka, och så fattar regeringen sitt beslut, och så får biskop Billing i Första kammaren sitt svar. — Nu förstå ju herrarne, att detta är ett fullkomligt tankeexperiment, ty att något sådant skulle inträffa mellan biskop Billing och herr ecklesiastikministern är naturligtvis alldeles otänkbart, men man kan ju göra en liten jämförelse, som ju alltid kan ha sitt värde.

Resultatet af det hela måste anses vara det, att herr statsrådet, som jag också med tacksamhet erkänt, tagit hänsyn till de frågor jag framställt, men däremot icke ansett det vara lämpligt att taga hänsyn till de meningar och synpunkter, som i Andra kammaren möjligen skulle kunna förefinnas. — Men, säger man, det här rör ju Konungens administrativa rätt. Ja, ingen, allraminst jag, vill förneka detta, och jag tror icke heller, att någon skall vilja påstå, att det för någon är möjligt att ur min framställning här uppleta en sådan uppfattning, som att det skulle vara ett inkräktande på Konungens administrativa befogenheter. Nej, ingalunda. Men interpellationen; detta, att till ett statsråd framställa vissa spörsmål, måste väl i all rimlighets namn alltid beröra administrativa frågor. Inte frågar man väl om sådana saker, som det ligger i Riksdagens befogenhet att afgöra. Man kan fråga, om den eller den riksdagskrifvelsen medfört något resultat, när det resultatet kommer och så vidare. Men efter hvad jag kan förstå, är valet af tidpunkt, då en kungl. proposition framlägges för Riksdagen, också en del af Konungens administrativa rätt. Att, såsom jag sett i tidningspressen, finna det ohemult att här påstå, att Kungl. Maj:t eller herr statsrådet i detta fall uppträdt olämpligt, det är en uppfattning, som jag icke kan dela. Jag måste för min enskilda del framhålla, att jag anser det vara lämpligt, att om ett spörsmål framställes, den kammare, som gifvit tillstånd härtill, också får tillfälle att under debattens form göra sitt uttalande i frågan.

Skulle den praxis börja att här användas, att på en interpellation först svaras med ett regeringsbeslut och sedan gifves tillfälle till debatt i Andra kammaren, så kan jag icke finna annat, än att hvad lagstiftarne velat innesluta uti interpellationsrätten — under, märk väl, så försiktiga former i denna kammare, att det fordras kammarens tillstånd — är så godt som fullständigt annullerad. Jag förstår mycket väl, att herr statsrådet och jag i detta fall stå på fullkomligt olika ståndpunkt, men detta gör det för mig såsom medlem af Riksdagens Andra kammare till en desto större nödvändighet, till en plikt att uttala den meningen, att om Kungl.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Maj:ts regering slår in på den vägen, att genom, såsom det heter, en *fait accompli*, genom ett redan fastslaget beslut besvara ett spörsmål, som framställles i Andra kammaren, så är det en fortsättning på den väg, som regeringen beträdde vid behandlingen af den bekanta paragraf 46. Det är också därför, som jag tillåter mig att komplettera mitt tack till herr ecklesiastikministern för den hänsyn, han tagit till mina frågor — med ett tack för att genom det sätt, på hvilket denna interpellation besvarats, ännu tydligare klargjorts den ställning, regeringen anser sig kunna intaga gentemot under åratals i Andra kammaren stadgad häfd.

Herr Kronlund: Herr talman! För min del kan jag icke annat än lifligt beklaga både det svar, som lämnats af herr ecklesiastikministern, och att detta svar lämnats först nu. Jag kan aldrig föreställa mig, att herr ecklesiastikministern har saknat känsla för innebörden af den interpellation, som herr Starbäck framställt. Interpellationen var naturligtvis icke förestafvad af något slags nyfikenhet, utan endast af en önskan att sätta kammaren i tillfälle att angifva sin ställning till frågan. När nu icke dess mindre ärendet blifvit afgjort, visar det alldeles tydligt, att herr ecklesiastikministern icke fäst något afseende vare sig vid den synpunkten, att kammaren borde beredas tillfälle att uttala sig i saken, eller öfver hufvud taget vid kammarens åsikt om densamma. Den, som något så när följt med hvad som under de föregående åren har passerat, måste ha en liflig känsla af, att här inom kammaren finnes ett alldeles afgjort motstånd mot alla dessa lotteriprojekt, som sett dagen. För min del har jag under de sista åren varit böjd för ett statslotteri, men det faktum, att kammaren gång på gång med allt större majoritet har afslagit framställningar om ett sådant, har gjort, att jag ansett mig böra foga mig. Regeringen har emellertid vid sidan af lotteriförordningens anda — ty lotteriförordningens anda pekar alldeles tydligt på förbud mot lotteri — gått på med storstöflarna och beviljat det ena lotteriet, den ena dragningen efter den andra, utan all hänsyn till önskemålen här i kammaren.

Jag vill vidare beklaga det svar, som lämnats på interpellationen. Man må ha hvilka åsikter som helst om idrotten — för egen del anser jag den vara af ytterlig vikt — men när idrotten öfvergår till cirkusartad sport, som det här är frågan om, då kan jag sannerligen icke vara med. Jag kan verkligen icke gå med på, att nära en miljon drages ur svenska folkets fickor under dessa nödar, då vi mången gång måste afslå anslag till nödvändiga ändamål, då vi se, att gymnastiken inom folkskolorna icke är hvad den bör vara och att undervisningen inom dessa grenar är ytterst knapphändig. Jag kan således icke annat än på det allra lifligaste beklaga det slut, hvartill regeringen kommit i denna fråga.

Herr Fürst: Herr talman! Ehuru det genom herr statsrådets svar är tydligt, att denna fråga nu råkat i sådant läge, att ett ordande om realiteterna väl icke kan ha något inflytande, kan jag

Svar å interpellation.
(Forts.)

dock icke underlåta att framhålla, att regeringens fattade beslut kommer att mötas af missmod inom vida kretsar, på grund af att den svenska gymnastiken satts så helt tillbaka för idrotten. Jag ser den svenska gymnastiken kanske ur en alldeles särskild synpunkt, i det jag framför allt fäster mig vid det inflytande den kan hafva vid motarbetande af yrkessjukdomar. Yrkessjukdomarne, speciellt bland industriarbetare, bero till stor del på den kroppsställning, arbetaren intar, i det att vissa organ genom en tvungen ställning förtvina eller andra organ kraftigt utvecklas på de öfrigas bekostnad. Professor Sommerfeld anför, att »en viss verksamhet af människans samtliga organ är nödvändig för att hålla desamma friska och arbetsdugliga; men liksom överksamheten hos ett organ leder till långsamt förtvinande eller till afstannande af dess verksamhetsförmåga genom fettbildning, så uppträda äfven sjukliga tillstånd till följd af ett organs ansträngning och ännu mer genom hela organismens öfveransträngning». Ett par exempel kunna kanske vara ägnade att belysa detta uttalande. Om man ser t. ex. på en smedshandlangare, som hela dagen, kanske 9 till 10 timmar i sträck, svänger sin släga eller sin hammare, så äro hans öfverarmar och bröstmuskler kraftigt utvecklade, men benen äro förkrympta och hafva i vanliga fall s. k. kobent ställning. En sättare, som under hela dagens lopp står i en bestämd ställning, med vänstra foten framåtflyttad i arbete med sina stilar, får bröstkorgen intryckt, får dessutom ofta åderbräck på underbenen och blir plattfotad. Vidare ser man, att gravörer och ciselörer på grund af sin hophukade ställning alltid bli sneda i ryggen. Det är min tro, att mycket af den skada, som på detta sätt drabbar arbetarne, skulle, om icke helt och hållet botas, så dock kraftigt motverkas af gymnastik, hvilken jag därför anser vara af synnerligen stor betydelse.

Nu skulle man kunna säga, att inrättandet af ett stadion kan vara till nytta äfven i detta afseende, ity att idrotten bland arbetarne naturligen därigenom skulle främjas. Men idrott och gymnastik äro två vidt skilda saker. Vid idrotten sträfvar man att komma främst eller att nå fram ett par minuter förr än den andre. Detta gör, att vid val af idrott hvar och en utser den gren, som passar honom bäst. En smed väljer en sådan idrottsgren, i hvilken hans utvecklade armmuskler skaffa honom de bästa utsikterna, kulstötning eller dylikt. Således är idrotten alls icke ägnad att återställa jämnvikten mellan de olika organen. Det är däremot hvad gymnastiken har till mål. Gymnastiken går ut på en harmonisk utveckling af samtliga organ. Det är därför jag icke kan annat än beklaga, att detta borttagande af gymnastiklokaler vid ett permanent stadion kommit till stånd. Man kan invända, att vi här i Sverige hafva tillräckligt med gymnastiklokaler, då hvarje skola äger en sådan, och att särskildt Stockholm i detta afseende är väl tillgodosedt. Jag har emellertid gjort mig underrättad om huru dessa lokaler i Stockholm äro upptagna och funnit, att det icke finnes tillräckligt mycken tid ledig inom dessa lokaler för att tillmötesgå det behof af gymnastik, som redan yppat sig. Så deltaga inom en stor förening, Kulturella

Svar å interpellation.
(Forts.)

ungdomsrörelsen, för närvarande öfver 200 personer, af hvilka ungefär hälften af de manliga äro kroppsarbetare, i regelbundna gymnastik-öfningar. Men dessa äro tvingade att hyra lokaler och få därför betala ett ganska afsevärdt pris, hvilket hämmar anslutningen till denna gymnastik. Deltagandet har tidigare varit större, men har nu måst inskränkas, på grund af att tillgång saknas till lokaler. Jag kan således icke se annat, än att det skulle varit synnerligen fördelaktigt, om vid uppförandet af en så stor byggnad för idrotten äfven nödig hänsyn hade tagits till den svenska gymnastiken.

Med herr Fürst förenade sig herr *Wavrinsky*.

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att få för min del äfven beträffande själfva saken förena mig i väsentliga delar med den senaste ärade talaren. För öfrigt förefaller det mig, att det vore önskvärdt, att från flera håll i kammaren uttalades den mening, som af herr Starbäck på ett förträffligt sätt utvecklades i hans svar, nämligen att vi här stå inför en farlig början till en ytterligare nonchalans från regeringsmaktens sida gentemot de meningar, som kunna komma till uttryck i Andra kammaren. Hvilken åsikt man än har beträffande den lösning, som skett i realiteten af den föreliggande frågan, så är det väl dock, såsom herr Starbäck också framhöll, uppenbart, att regeringen, när saken på detta sätt bragtes inför Andra kammarens forum, bort taga den hänsynen, att den på något sätt beredt tillfälle för olika synpunkter och meningar att komma fram, för att sedan regeringen möjligen kunnat finna något, som varit värdt att uppmärksammas. Det förefaller mig, att ett uttalande af att en sådan praxis som nu icke må få utveckla sig här bör ske, och därför ber jag att för min del få förena mig i den uppfattning, åt hvilken interpellanten gifvit uttryck, när jag betonar och ytterligare understryker, att denna sida af saken ger frågan en räckvidd långt utöfver den sak, hvarom det denna gång närmast rör sig.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner och skrivelser:

med förslag till ändrad lydelse af 7, 23 och 38 §§ i förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908;

med förslag till ändrad lydelse af 4 § 10 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsafgifter för särskilda för-
måner och rättigheter; och

med förslag till formulär för deklaration af inkomst m. m.

§ 4.

Till afgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens öfvertagande af kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet m. m.

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghäll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.*

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion, nr 13, hade grefve *R. Hamilton* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag därom, dels att kostnaderna för väghållningsbesvärets utgörande å landet måtte af staten öfvertagas eller af statsmedel bestridas, dels ock att, under tiden intill dess staten sålunda helt och hållet påtagit sig vägunderhållet, med höjning af statsbidraget grunderna för vägskattens beräkning måtte ändras i uti motionen närmare angifven riktning.

Utskottet hemställde:

I. att grefve Hamiltons förevarande motion, i hvad den anginge statens öfvertagande af vägunderhållet på landet, icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

II. att samma motion i öfrigt icke heller måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

vid *punkten I*

af herrar *Jansson* i Krakerud, grefve *R. Hamilton*, *Kronlund*, *Linders* och *Bosson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på hvad sätt en rättvisare fördelning af kostnaderna för underhållet af allmänna vägarna på landet än den nuvarande skulle kunna åstadkommas, och därvid särskildt taga i öfvervägande möjligheten af att staten öfvertoge nämnda underhåll eller bestred kostnaderna för detsamma, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda; samt

vid *punkten II*

af herrar *Lundell*, *Jansson* i Krakerud, grefve *R. Hamilton*, *Kronlund*, *Linders* och *Bosson*, hvilka inom utskottet yrkat, att, i anledning af förevarande motion, Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet borde i hvad densamma afsåge grunderna för vägskattens beräkning

Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för våghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.

ändras i syfte att förebygga utdebitering tvångsvis af högre vägskatt än behovet påkallade, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som häraf kunde föränledas.

Sedan utskottets hemställan i *punkten I* blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

(Forts.)

Grefve R. Hamilton, som anförde: Herr talman! Efter den politiska debatt, som nyss försiggått i kammaren, torde det vara svårt att förmå herrarne att föra sina tankar till en praktisk fråga, och därtill en af så föga intresseväckande art som frågan om våra dåliga vägar.

Det är icke många dagar sedan det ifrån regeringsbanken riktades en uppmaning till denna kammare att icke alltför hårdt beskatta kapitalet, enär, såsom orden föllo, om man plockade den höna, som värper guldägg, på för många fjädrar, man kunde riskera att värpningen upphörde. Det hade varit mera berättigadt att rikta en maning till denna kammare att se till, att småfolket icke blir alltför hårdt beskattadt, se till att de, som odla Sveriges karga jord, icke måste lämna hem och härd på grund af de tryckande skattebördorna.

Äfven om Kungl. Maj:ts förslag rörande inkomstskatten, som nu är under Riksdagens pröfning, vinner Riksdagens gillande, kommer likväl de större kapitalisterna i vårt land, de, hvilkas inkomster uppgå till 100- eller 200,000 kronor årligen, att i inkomstskatt erlægga högst $6\frac{2}{3}$ procent. Läger man härtill de för statsändamål utgående skattebördorna för skola, kyrka och fattigvård, som utgå från den kommunala budgeten, och hvilka för våra städer i medeltal utgöra 3 procent, komma likväl dessa stora kapitalister att erlægga endast 10 procent af sina inkomster i skatt för statsändamål, medan å andra sidan i mer än 250 af våra landskommuner de, hvilkas inkomster uppgå till allenast $\frac{1}{50}$, ja, måhända en $\frac{1}{100}$ häraf, få betala 13 å 14 procent af sin inkomst i skatt och Sveriges småbrukare i medeltal få betala $13\frac{1}{2}$ procent. Riksdagen har i skrifvelse till Kungl. Maj:t begärt utredning rörande utjämning af de kommunala skattebördorna, hvartill ju höra skolväsende och fattigvård. Till Riksdagens pröfning föreligger också ett förslag om afskrifning af prästerskapets tionde. Men däremot har Riksdagen icke hittills hos Kungl. Maj:t begärt någon utredning rörande utjämning af skattebördorna för vägunderhållet.

Naturaunderhållet af vägar hvilat, såsom herrarne veta, på vår jordbruksnäring. Denna näring utgjorde för en del år tillbaka det hufvudsakliga skatteobjektet inom vårt land, men har nu sjunkit ned till en anspråkslös ställning och utgör allenast 14 procent af samtliga skatteobjekt, och om man lägger inkomstskatten till grund, utgör hela vår landsbygd, på hvilken vägskatten uteslutande hvilat, allenast $\frac{1}{3}$ af landets hela förmögenhet. Det är orimligt, att underhållet af ett så mäktigt kommunikationsmedel som våra vägar uteslutande skall hvila på i första rummet jordbruksnäringen och delvis också på hela vår landsbygds industri m. m. Men icke nog härmed, utan

vägbördan är också ojämnt fördelad på vår landsbygd. Inom vissa väghållningsdistrikt uppgår den för jordbruket endast till 1 krona per bevillningskrona. Inom andra åter uppgår den inom åtskilliga län till 10 kronor per bevillningskrona, och högst är den i Norrbottens län, där den utgör 20, säger 20 kronor per bevillningskrona. I medeltal utgör den för jordbruket 4 kronor 50 öre per bevillningskrona. Det synes därför vara af behofvet påkalladt att få en utredning om, huruvida icke en utjämning af dessa skatteförhållanden kan äga rum och i hvad mån staten bör öfvertaga vägunderhållet.

Såsom skäl för afslag å en dylik begäran har för det första framhållits, att, om staten öfvertog vägunderhållet, detta skulle blifva alltför dyrt. Men häremot finnes ett korrektiv, nämligen att själfva underhållet fortfarande skulle hvila på jordbruket och att jordbrukarne, därest icke vägunderhållet kan genom entreprenad utlämnas till belopp lägre än den värdering, särskilda nämnden kommit till, böra underhålla vägarne, hvadan således underhållskostnaderna aldrig skulle kunna gå till högre belopp än det, hvartill desamma af särskilda nämnden värderats.

Det andra skälet för afslag är det, att, därest man lade kostnaderna för vägunderhållet, som uppgå till cirka 7 miljoner kronor, på staten, statsbudgeten skulle stiga i väsentlig mån. Detta har väl ingen betydelse. Skatten bäres redan nu af det svenska folket, och här begäres blott en utjämning af denna skattebörd, så att icke de minst bärkraftiga få de tyngsta bördorna, medan de mest bärkraftiga, jag vågar säga det, icke taga någon del uti dem.

Såsom ett tredje skäl för afslag å min hemställan har anförts, att, därest landsbygden begär, att städerna skola deltaga i denna skattebörd, städerna också äro berättigade att göra anspråk på, att staten skall öfvertaga gatuunderhållet i våra städer. Men det är icke fråga om, att staten skall öfvertaga hela vägunderhållet, utan endast underhållet af större vägar, lands- och bygdevägar, men icke af de enskilda vägarna, och underhållet af de enskilda vägarna motsvarar mer än väl gatuunderhållet i våra städer. En aktad stockholmsrepresentant framhöll förlidet år, att gatuunderhållet hvad Stockholm beträffar — icke anläggningskostnaderna, ty de uppgingo till högre belopp — uppgår till 200,000 kronor om året. Dessa 200,000 kronor, fördelade på bevillningskronorna i Stockholm, utgöra allenast 7 öre per bevillningskrona eller för att använda det system, som hittills gällt på den verkliga landsbygden, $\frac{7}{10}$ öre per fyrk. Således, under det kostnaden för gatuunderhållet utgör 7 öre per bevillningskrona, utgör kostnaden för vägunderhållet på vår landsbygd i medeltal 450 öre — jag hemställer, om detta icke är en ofantlig skillnad — och i Norrbottens län 2,000 öre. Det förefaller mig, herr talman, som om man borde vidtaga åtgärder för att få rättelse i dessa olidliga skatteförhållanden.

Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna biträda motionen i fråga, och reservanterna hafva icke heller velat gå så långt som motionären. Men de hemställa, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t lata utreda, huruvida

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.*
(Forts.)

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

och på hvad sätt en rättvisare fördelning af kostnaderna för underhållet af allmänna vägarna på landet än den nuvarande må kunna åstadkommas, och därvid särskildt taga i öfvervägande möjligheten af att staten öfvertager nämnda underhåll eller bestrider kostnaderna för detsamma, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning må föranleda». Denna reservation är afgifven af fem af kammarens ledamöter, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till densamma.

I detta anförande instämde herrar *Bosson, Hellberg, Wiklund, Riström, Lundström, Mörtzell* och *Jansson* i Krakerud.

Vidare yttrade:

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Det är i mycket jag är villig att instämma uti, hvad den siste ärade talaren yttrat i denna fråga, nämligen att vi böra vara angelägna om att se till, att småfolket icke blir för hårdt beskattadt, att skattebördorna de olika kommunerna emellan utjämnas o. s. v. Men för att nå det mål, som jag är ense med motionären om, att vi böra sträfva efter att vinna, tror jag för min del, att vi måste taga afstånd från den ärade motionärens yrkande i detta afseende. Det kan visserligen vara sant, att vi genom ett bifall till motionärens förslag skulle få en lindring i och utjämning af vägbördan för de allmänna vägnas underhåll, men jag ber att få betona, hvad jag en gång förut yttrat i denna fråga, nämligen att, om staten öfvertager hela vägunderhållskostnaden, det också blir staten, Riksdagen och regeringen, som bestämma, hvilka vägar som skola indelas till allmänna vägar i vårt land. Vi få då, mina herrar, bereda oss på att få ett mycket färre antal vägar, indelade till allmänt underhåll, än vi nu ha, och resultatet skulle bli, att den sista villan blefve värre än den första. Det skulle visserligen bli jämnare fördelning af underhållskostnader för de vägar, som förklarats för allmänna, men huru skulle det gå med den massa enskilda vägar, som därigenom skulle uppstå, och hvilkas antal skulle bli mycket större, än det för närvarande är? Det skulle, enligt mitt förmenande, blifva en ökad ojämnhet i vägtungan, en ojämnhet i bördan af vägunderhållet, som skulle blifva alldeles olidlig. Det är därför jag tror, att vi göra klokt uti att afslå motionärens framställning, i hvad den rör statens öfvertagande af hela kostnaderna för vägunderhållet på landet, att vi däremot böra lägga an på att gå den väg, som är utstakad i jordbruksutskottets nästa utlåtande, nr 67, nämligen att staten deltaga med större belopp i underhållskostnaden, än hvad den hittills gjort. Jag tror detta vara rätta vägen. Men att staten skulle öfvertaga hela kostnaden, kan jag för min del icke vara med om, och jag kan icke undgå att tänka på, hvilka konsekvenser detta skulle ha med sig. Jag kan icke förstå annat, än att såsom en enkel konsekvens däraf skulle följa, att vi landtmän, om vi vilja göra anspråk på att verka för rätt och rättvisa, icke skulle kunna

motsätta oss att staten öfvertog äfven städernas vägunderhåll. Men jag frågar då, hvart detta skulle taga vägen, och hvilka statsutgifter vi i så fall skulle få. Man kan svara, att utgifterna icke skulle blifva så stora, ty man komme att knappa in på antalet vägar på landsbygden. Men ha vi då vunnit, hvad vi velat vinna? Nej, jag tror, att vi i stället aflägsnat oss från målet att få vägbördan lindrad.

Jag kan icke finna några skäl föreligga för bifall till motionärens nu ifrågavarande hemställan, men däremot finner jag som sagdt stora skäl för att vi böra bifalla den hemställan, som göres i jordbruksutskottets utlåtande nr 67. Vi böra successivt gå den väg, att staten ökar bidragen något undan för undan. Vi veta, att enligt väglagen den 23 oktober 1891 statsbidraget utgick med $\frac{1}{10}$ af vägunderhållets uppskattade kostnad och att detta bidrag år 1905 höjdes till $\frac{3}{20}$. Nu har utskottet föreslagit en ytterligare ökning med 5 procent, så att staten skulle bidraga med 20 procent af underhållskostnaden för såväl vägar som broar och färjor. Detta är den rätta vägen, men jag vill icke påstå, att man för någon längre tid bör stanna vid detta.

Då jag är fast öfvertygad om, att staten icke bör öfvertaga hela vägunderhållskostnaden, vare sig för land eller stad, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan i den förevarande punkten.

Med herr Persson i Tällberg förenade sig herrar *Lundell, Olsson* i Älfdalsåsen, *Berggren, Canell* och *Magnusson* i Salstad.

Friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag hade, uppriktigt sagdt, icke tänkt att begära ordet i denna debatt, emedan det för mig såsom stadsrepresentant icke kännes riktigt angenämt att polemisera mot den förste ärade talaren. Ty det ligger, det kan icke hjälpas, något af rättfärdighet uti hvad han sade, och den energiska kamp han bedrifvit har onekligen hos mig ingifvit aktning för hans arbete på att utjämna ifrågavarande börda.

I sitt anförande framhöll han, att någon utredning angående spörsmålet om utjämning af vägbördan ännu icke kommit till stånd. Detta är riktigt. Men uti det yrkande, som grefve Hamilton gör, framhålles spörsmålet om *statens* öfvertagande af hela vägbördan, och *detta är en helt annan sak*. I den mån grefve Hamilton framhållit önskvärdheten af en utredning beträffande *utjämning* af vägbördan, är det många, som kunna följa med honom, men fruktan för dyrheten inträder, när *staten* skall sköta det hela. Det blir många nya vägar och vidare en massa löntagare att bekosta. Detta är synpunkter, som göra, att man inför dem blir betänksam att följa grefve Hamilton.

Nu vill jag säga, att den grundsyn som till en början präglade hans anförande var den, att detta är en *skattefråga*. Jag tror, att det är riktigt, att vi uppfatta den som en *skattefråga*, såsom en del af den allmänna kommunala beskattningen, och då en reformering af den kommunala beskattningen skall ske, hör också

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghäll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

samtidigt med densamma frågan om utjämning af vägbördan tagas i betraktande. Ty mina herrar, ifall vi tänka oss en kommun och jämför den med en annan, kunna kostnaderna för skolväsendet, fattigvården eller vissa andra skyldigheter vara på ett sätt jämnt fördelade. Om han härtill lägger kostnaderna för vägunderhållet och tager alltsammans på en gång, kan det också bli en jämn fördelning, men tager man uteslutande vägbördan i betraktande, kan det visa sig, att den ena kommunen är kolossalt mycket mera nedtyngd än den andra. Och vidare är det, om man tänker på en utjämning af vägbördan, nödvändigt att taga hänsyn till bärkraften hos olika kommuner. Allt detta är synpunkter af den mest ingående och svärlösta beskaffenhet, hvilka icke förutsätta, att staten skall öfvertaga vägunderhållet, såsom grefve Hamilton önskar.

Nu har jag för min del den uppfattningen af herr finansministerns uttalande i denna kammare, att detta spörsmål kommer att tagas i öfvervägande, och tror, att man bör taga hänsyn till detta, när frågan om den kommunala beskattningen kommer på kammarens bord. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att tankegången i herr finansministerns skatteförslag är den, att, hvad den statliga beskattningen beträffar, vi skulle få ett renodlat inkomstskattesystem. Han tyckes äfven hafva den uppfattningen, att vi skola akta oss för förnyade grundskatteafskrifningar. Man skulle möjligen kunna tänka sig en utjämning af bördan, men ett aflyftande af det, som graverar jorden, och som ingått i jordpriset, då jorden köptes af de nuvarande jordägarna, skall icke komma i fråga. Jag menar, att man, då man köper en jordegendom, tager hänsyn till alla onera, som hvila på densamma, äfven vägbördan; äfven till den tager man hänsyn, då man köper jord. Ett aflyftande från jorden af denna börda skulle komma att medföra en jordprisstegring på landsbygden. Det är en praktisk erfarenhet, som litet hvar känner till, som deltagit i affärer på landsbygden beträffande inköp af jordegendomar. Jag har haft tillfälle att ingående studera frågan vid de undersökningar, som jag företagit i saken. Jag menar, att, då vi känna den ungefärliga ståndpunkt, som herr finansministern intager och då vi vänta en fullständig omläggning af den kommunala beskattningen och i samband därmed vägbördan, vi icke böra fatta det beslutet, att staten skall öfvertaga denna. Jag tror, att man ställer sig på en riktigare och försiktigare ståndpunkt, om man resonerar så, men däremot har jag intet att invända däremot, att en utjämning sker på ett eller annat sätt, och att staten möjligen lämnar något ytterligare bidrag i detta syfte. Men när en man som grefve Hamilton gifver sig in på frågan om en utjämning af en del af skatteväsendet, kan jag icke neka till, att jag skulle önska, att han med samma energi, intresse och känsla för det rätta ville ägna sig åt en utredning, huruvida det icke äfven i andra afseenden, t. ex. beträffande folkskoleväsendet, fattigvården m. m., möjligen kan behövas en utjämning. Om man utjämnar blott på ett enda håll, kan det blifva en dubbel orättvisa. En ensidig utredning af vägfrågan är således icke lämplig.

Grefve Hamilton fällde vidare ett yttrande angående kostnaden för gatuunderhållet hvad Stockholm beträffar, som skulle uppgå till 200,000 kronor, och det var egentligen detta, som föranledde mig att begära ordet. Jag har till protokollet för föregående år gjort ett uttalande om, huru stora kostnaderna i själfva verket äro. Där står: »Här i Stockholm uppgår den årliga utgiften för gatulägningsarbeten till omkring 2,000,000 kronor om året, och om man sammanräknar allt, som rör gatureglering, gatuanslagning och renhållning, går summan upp till 4,000,000 kronor.» Det skulle vid sådant förhållande blifva minst 10 miljoner kronor, som skulle öfverflyttas hufvudsakligen på en del löntagare och andra som skatteobjekt. Tänker man dessutom på den dyrhet och de ökade anspråk, som därmed skulle följa, kommer man, liksom sammansatta stats- och lagutskottet förra året, upp till dubbla summan.

Således menar jag, mina herrar, att jag är synnerligen tveksam med afseende på hela spørsmålet om behovet af, att *staten* skall öfvertaga det hela, och därpå vill jag yrka afslag. Däremot ligger enligt min mening något i hvad grefve Hamilton nämnde om behovet af en *utjämning*, och därtill bör man taga hänsyn vid en omläggning af hela den kommunala beskattningen.

Grefve R. Hamilton: Jag hoppas, att den siste ärade talaren verkligen röstar med reservanterna, sedan han läst reservanternas hemställan. Förilidet år hemställde en reservant, herr Wiklund, att utredningen blott skulle omfatta möjligheten för staten att öfvertaga vägunderhållet, men i år är den påyrkade skrifvelsen affattad i en annan form. Man begär nu hufvudsakligen en utredning, »huruvida och på hvad sätt en rättvisare fördelning af kostnaderna för underhållet af allmänna vägarna på landet än den nuvarande må kunna astadkommas». Sedermera står det i skrifvelsen: »och därvid särskildt taga i öfvervägande möjligheten af att staten öfvertager nämnda underhåll eller bestrider kostnaderna för detsamma», men det kommer i andra rummet.

Friherre Palmstierna ville icke vara med om förslaget i denna del på den grund, att, såsom han sade, det vore en grundskatteafskrifning. De äldre skatterna i form af grundskatter samt rust- och rothållet hafva ju försvunnit på grund af Riksdagens beslut, och finnas några grundskatter kvar, böra vi väl låta dem gå samma väg som de gamla. Men jag vågar verkligen hemställa till friherre Palmstierna, om vägbördan kan betraktas såsom en grundskatt; den stiger år efter år, och för icke mera än ett tiotal år tillbaka var den måhända blott hälften af hvad den är i närvarande stund. Vidare hemställer jag till honom, om nu ifrågasättes någon grundskatteafskrifning, då denna vägs katt uppbäres af så många små inkomsttagare, handlande, skollärare och andra löntagare. Han påstår, att det är orättvist, att löntagare skola delta i denna skatt, hvilket skulle blifva fallet, om det blefve en statens angelägenhet. Därtill vill jag genmäla, att redan nu många löntagare få betala en mycket dryg vägs katt.

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

Herr Daniel Persson framhöll äfven några betänkligheter mot en skrifvelses aflåtande. Han påstod, att om staten skulle öfvertaga vägunderhållet, skulle så många färre vägar blifva allmänna vägar, än nu är fallet. Men lagen bestämmer ju redan nu, hvilka af de gamla vägarna, som skola vara allmänna vägar. Nya vägar kunna väl svårligen komma till utan genom statsbidrag, och i hvarje fall är det ju Konungens befallningshafvande, som i sista hand skall afgöra, hvilka vägar skola blifva allmänna.

Jag tackar emellertid friherre Palmstierna för det understöd, han utlofvat i en annan vägråga. Det är ju alltid glädjande, att han därvid går med på utskottets förslag, fastän det varit mera glädjande, om han äfven i detta spörsmål följt med oss.

Herr Persson i Stallerhult: Motionären har icke ansett nödigt att i år framhålla andra skäl än dem, som han under flera föregående år anfört. Det borde då icke heller vara nödigt att från motsidan andraga andra skäl än dem, som under föregående år anförts såsom stöd för afslag å framställningen. Då denna framställning förlidet år afslogs med 149 röster mot 63, lär det vara naturligt, att, då några nya skäl icke tillkommit, hvilka kunna öfvertyga dem, som äro emot förslaget, så att de i år skulle rösta för detsamma, utgången kommer att blifva densamma som i fjol.

För min del tror jag, att statens öfvertagande af vägunderhållet skulle medföra betydliga utgifter utöfver hvad värderingen hittills visat, ty det är ju naturligt, att staten, så snart den öfvertager vägunderhållet, måste ombesörja detsamma genom entreprenad, och andra personer kunna väl knappast uppträda som entreprenörer för fullgörande af vägunderhållet än de, som äro bosatta i närheten af vägarna och hafva sina ägor i deras närhet med tillgång till grustag o. s. v. Det kommer sålunda icke att blifva någon stor konkurrens på detta område. Jag tror, att det därigenom skulle blifva till mycket stor förmån för de jordägare, genom hvilkas ägor vägarna gå, under det att de flesta andra jordinnehafvare skulle få deltaga med de högre kontanta bidrag, som till följd häraf skulle komma att utdebiteras.

Nu kan det synas — och jag vill icke bestrida, att så är förhållandet — att denna vägs katt trycker mycket ojämnt, äfven om man ser på förhållandena inom ett enda län. Men, mina herrar, denna stora skatt, som man här ser uttryckt i siffror, den har uppkommit därigenom, att man värderat vägunderhållet till det ena eller andra beloppet, då man i och med detsamma måst uttrycka kostnaden i siffror, men denna kostnad blir sålunda en likvidation mellan vägunderhållarne. Vägunderhållarne få väl tillbaka åtminstone hvarje öre, som utdebiteras för vinterväghållningen, hvarförutom de naturunderhållsskyldiga få den del, som staten betalar, och icke nog därmed, de få äfven till hjälp vid underhållet allt hvad icke underhållsskyldiga fyrkar få betala. Sålunda hafva väl jordinnehafvarne fått betydliga lättnader genom nya väglagens antagande. Dessutom fanns det förut en ofantlig mängd stora jordbruksfastigheter, hvilka, innan

den nya lagen tillämpades, voro alldeles fria från skyldigheten att bidraga till vägarnes underhåll. Jag tänker då särskildt på de förut danska provinserna och särskildt på alla frälseegendomar, som voro fria. Det förundrar mig icke, att motionären, som ju lär hafva många egendomar, hvilka förut varit fria, men nu få deltaga i natura- underhållet på samma sätt som de andra, skall känna detta tryckande.

Jag tror, att man i denna fråga får se sig väl för, innan man skrifer till Kungl. Maj:t och gör ett bestämdt uttalande för att staten skall öfvertaga detta onus och kontant betala entreprenörerna. Det säges här, att storkapitalet går fritt från vägskatt. Ja, detta är sant, om man blott fäster sig vid storkapitalet i städerna, men de hafva ju, som den föregående ärade talaren på stockholmsbänken nämnde, sina utgifter för detta underhåll, fastän det icke har med landsbygden att göra. Men kapitalet och storindustrien på landet, de få deltaga i kostnaden för vägunderhållet, och det är väl från dessa källor, som man hämtar de största inkomsterna i många vägdistrikt. Det är från dem, som man får hjälp, och de ha icke vägbördorna blifva alltför tunga, sedan väglagen kom till stånd. Ja, i sanning, skulle någon kunna klaga, skulle det vara dessa icke naturaunderhållsskyldiga, som få lämna kontant bidrag. Men att märka är, att de icke deltaga efter hela värdet, utan att en reduktion uppkommer, då fyrktalssättningen äger rum, hvarigenom trycket icke blir så hårdt, som värdet angifver. Såvidt jag förstår, äro väglagens föreskrifter i detta afseende rätt väl afvägda, och de ha för resten nyligen undergått en förändring i denna riktning på grund af framställda anmärkningar. Och det undras mig för öfrigt, om det är riktigt, som man yttrat om denna statsverkets utgift på 7 miljoner, att den är väl icke så farlig. Det är sanning, om den fördelas på all inkomst, men det är icke säkert, att den vägen godtages öfverallt här i Riksdagen, utan det blir kanske att söka nya skattekällor.

Jag tror äfven, att motionären skjutit betydligt öfver målet i motiveringen till sitt förslag. Bland annat heter det där, att vägs-katten trycker hårdt, hvilket skulle hafva till påföljd »stegrad emigration, jordbruksarbetarnes flykt från jordbruksarbetet och öfvergång till industrien, stora svårigheter för jordbrukarna m. m.» Jag för-mår icke fatta, att jordbruksarbetarne resa till Amerika, därför att deras husbönder hafva det svårt med vägunderhållet. Det har jag aldrig hört såsom orsak till emigration, att husbonden haft en svår vägsträcka att underhålla. Äfven om staten öfvertog vägunderhållet, skulle det icke kunna ske med annat än lefvande kraft och dragare. Och några människor skulle väl ändå grusa och underhålla vägen. Då blefve det icke andra än de jordinnehafvare, som ägde hästar, som åtog sig vägunderhållet, och dessa måste ju anlita sina drängar eller dem de eljest ägde befalla öfver. Jordbruksarbetarne skulle således få samma arbete, äfven om staten öfvertog vägunderhållet, och ändå säger motionären, att det nuvarande tillståndet vållar deras flykt till storstäderna och industrien. Det är möjligt, att det finnes andra grunder för jordbruksarbetarnes flykt från jordbruksarbetet, men motionärens resonemang kan jag icke fatta. Jag kan icke

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghäll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.*
(Forts.)

Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)

komma till annat slut än att yrka bifall till utskottets hemställan om afslag på motionen, då jag finner, att det har skäl för sig, så som Andra kammaren förut beslutat i denna fråga.

Jag kan icke heller följa herr Daniel Persson i hans resone-
mang att man skall höja statsbidraget. Jag skall icke motsätta mig
det, som är föreslaget i ett kommande betänkande, men skall man
undan för undan höja statsbidraget så som han säger, då är det lika
så godt att genast tillstyrka reservationen, ty man kommer ju till
samma resultat genom att undan för undan höja statsbidraget. Jag
tror, att det måste finnas en gräns äfven för det, och jag tycker för
min del, att man måste vara försiktig här. Orsaken till den ojämma
skattefördelningen beror på att värderingen tillgår så ojämnt. Om
vägnämnderna i olika distrikt ville samvetsgrant göra jämförelser
mellan distrikten inom länet, skulle en rätt betydlig utjämning
kunna ske.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Häruti instämde herr *Mallmin*.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag uttalade mig tämligen tydligt
i denna fråga i fjol, och jag står fortfarande på samma ståndpunkt
som då. Jag kan icke finna det med rättvisa och billighet öfverens-
stämmande, att vägtungan skall utjännas de olika orterna emellan,
ty tätt befolkade orter, som behöfva en massa vägar, må betala
mera än en aflägsset belägen bygd för att de som bo där skola kunna
komma fram. Ej heller kan jag — i motsats till herr Daniel Persson
i Tällberg — tänka mig, att staten skulle komma att inskränka väg-
hållningen till underhåll af nu befintliga vägar. Tvärtom tror jag,
att från alla möjliga håll kraf skulle framställas på ett statens öfver-
tagande af skyldigheten att underhålla en massa nya vägar. Det
skulle bli en sådan oändlig vägskatteböroda, att vi skulle komma
att digna under densamma.

Emellertid förefaller det mig egendomligt, att det egentligen är
från en liten del af det sydligaste Sverige och från Norrland, som
klagomålen komma. Att det klagas från det nordliga Sverige med
dess långa afstånd, begriper jag, men att det tätt befolkade, rika
Skåne skall klaga öfver att där finnas vägar, tycker jag är under-
ligt. Jag tror, att grefve Hamilton i sitt väghållningsdistrikt har
skaffat in alla möjliga vägar till allmänt underhåll, och detta var
förvisso klokt, men icke vill jag betala fiolerna.

Man kör så mycket med småfolket här. Men det är icke små-
folket, som klagar, utan klagomålen komma från storpatronerna.
Att småfolket ej klagat öfver naturaunderhållsskyldigheten är för
resten ganska naturligt, då de i regeln äga vida bättre tillgång på
arbetskrafter än man har på de stora egendomarna.

Jag har också satt mig emot, att staten skulle — på sätt grefve
Hamilton föreslagit — bevilja större bidrag till vägunderhållet, ty

då skulle staten — på sätt grefve Hamilton också föreslagit — helt visst inom kort en vacker dag få öfvertaga hela kakan.

Ja, herr talman, det är mycket taladt i detta ämne, och jag skall icke uppehålla kammarens tid längre, utan ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Den näst siste ärade talaren sade, att motionären skjutit åtskilligt öfver målet. Man skulle kunna säga detsamma om den första delen af samma talares anförande, då han hufvudsakligen riktade sitt angrepp mot motionären och hans motivering. Jag vill bestämdt understryka, att reservanternas afse en utredning om en rättvisare fördelning af kostnaderna öfver hufvud taget för underhållet af vägarna. Det är gifvet, att i en sådan allmän utredning bör intagas en så pass viktig punkt som frågan om statens öfvertagande af vägtungan, hvilken fråga varit så omstridd.

Då reservanternas tala om »allmänna vägarna», hafva de afsett de stora stråkvägarna, de stora hufvudvägarna. Äfven om utredningen skulle visa, att ett statens öfvertagande af underhållet af vissa vägar vore fördelaktigt, skulle, mena reservanternas, därmed icke afses andra vägar än dessa stora stråk- och hufvudvägar. Då hade landtbefolkningen, särskildt den jordbrukande befolkningen, kvar värden af de mindre vägarna, vägar af mera enskild natur. Då torde landsbygdens befolkning blifva jämställd i detta fall med stadernas innevånare, som hafva att underhålla sina gator.

Ett i mitt tycke väsentligt skäl för att staten bör öfvertaga underhållet af dessa stora vägar är, att vägarna då skulle kunna blifva bättre skötta. Det är onekligen så, att våra stora landsvägar icke äro så välskötta för närvarande, som man kunde önska, och då krafven på landsvägarna öka sig år från år, är det af vikt, att åtgärder vidtagas för att vägunderhållet skall kunna hålla jämna steg med anspråken på en god väg.

Nu säger man visserligen, att ett statens öfvertagande af vägunderhållet skulle draga oerhörda kostnader, och det är gifvet, att kostnaderna skulle blifva väsentligt högre, än de för närvarande äro. Men om ett sådant statens öfvertagande af vägunderhållet vore till fördel för samhället och till gagn för samfärdsellederna, tror jag icke att det vore betydelselöst. Dessutom skulle vägarna komma att skötas mycket mera rationellt än för närvarande, så att man icke en enda gång på året öste massor af sten på vägarna för att sedan lämna dem åt sitt öde. Genom att efter hand vidtaga de åtgärder, som behövas för afhjälpan af bristerna, kan man hålla vägarna i godt stånd.

Man har hittills stridit betydligt om storleken af statens bidrag till kostnaderna för vägunderhållet, om hvad herr Daniel Persson i Tällberg kallade »den rätta vägen», nämligen att vi gång på gång skulle öka statsbidraget. Det är nog riktigt, hvad herr Carl Persson i Stallerhult gentemot herr Daniel Persson i Tällberg framhållit, att om man skall gå ut från den grundsatsen att steg för steg öka

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärens
utgörande å
landet m. m.*
(Forts.)

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghål-
ningsbesväret
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

statens bidrag till vägunderhållet, kan man likasåväl från början klara begreppen och taga steget fullt ut och tänka på möjligheten, att staten en gång kan komma att öfvertaga underhållet af åtminstone vissa vägar.

Gifvet är, att i en sådan utredning, som här afses, skulle inbegripas ett försöksunderhåll på det allmännas bekostnad af vägar i olika delar af riket. Då skulle man komma till exakta resultat.

Likaväl som det är rättvist — hvilket de flesta här i kam-maren äro ense om — att vidtaga åtgärder för åstadkommande af en rättvisare fördelning af vägtungan, likaväl anser jag det rättvist att vid öfvervägande af skälen för och emot det ena eller det andra förslaget rycka med tanken på möjligheten att staten öfvertager vägunderhållet. Därför har jag förenat mig med reservanternas, till hvilkas hemställan jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! I mitt första anförande bemötte jag de skäl, som jag väntade att få höra, och som jag sedermera också fick höra af talaren på skaraborgsbänken. De skäl, som han drog fram, voro desamma som förlidet år, och det var för att bespara honom besväret att ånyo anföras dem, som jag tog upp de argumenten till bemötande redan från början.

Samme talare fällde emellertid ett yttrande, som föreföll mig egendomligt och som uppkallat mig. Han sade, att vandrigen från landtbruket till industrien och emigrationen till Amerika icke alls hade med vägfrågan eller skattefrågan att göra. Jag tror däremot, att anledningen, hvarför landsbygdens ungdom reser från landet, just är, att man där icke kan erhålla så stor förtjänst som i industrien och i Amerika. Och hvarför kan icke jordbruket betala så hög aflöning till sina arbetare, som andra arbetsgifvare kunna göra? Jo, just därför att jordbruket befinner sig i betryckt ställning och därför att skattebördorna på jordbruket äro betydligt högre än på några andra näringar.

Jag erinrar mig, att jag en gång här i Stockholm träffade en värmländing, som sade till mig: skaffa mig sysselsättning, i annat fall reser jag till Amerika! Jag rådde honom att vända sig till föreningen mot emigration eller till den förening, som bildats i Värmland med ändamål att skaffa småbruk för arbetarne. Han svarade mig: jordbruk vill jag icke ha; jag kan få fars gård till skänks, men skatterna äro så dryga, att jag icke kan bära dem.

Den aktade talaren på sörmlandsbänken framhöll, att klagan öfver den ojämna skattefördelningen icke kommer från småfolket, utan från storpatronerna. Männe han kan stå för de orden? I allmänhet äro nog storpatronerna belåtna med allt, som det är, och vilja icke ha någon förändring, men småfolket har svårt att bära skattebördorna, och att döma af de många uttalanden, som jag fått just på grund af mina vägmotioner, har tacksamheten öfver det jag framburit dem icke visat sig synnerligen mycket hos storpatronerna, utan just hos de små jordbrukarna, som ha svårt att reda sig.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Mitt första anförande tyckes ha blifvit uppfattadt af tvenne talare så, som om jag sagt, att jag önskat, att statens bidrag undan för undan skulle höjas, tills staten öfvertog hela vägunderhållskostnaden. Det har jag aldrig yttrat, utan jag framhöll i mitt anförande det olämpliga, ja, det rent af farliga och skadliga i att staten skulle öfvertaga hela underhållskostnaden. Men jag framhöll tillika, att vi borde gå den vägen, att statens bidrag undan för undan höjdes. Det betyder emellertid icke detsamma, som att staten skulle öfvertaga hela underhållskostnaden.

Då väglagen af år 1891 första gången tillämpades, år 1895, bidrog staten med $\frac{2}{20}$ eller $\frac{1}{10}$ af kostnaderna för underhåll af väg, men icke af bro eller färja. 10 år därefter höjdes detta bidrag för vägunderhållet till $\frac{3}{20}$, hvarjämte staten efter samma procent skulle bidraga till underhåll af bro och färja. Nu har jordbruksutskottet föreslagit, att bidraget skulle höjas med ytterligare 5 procent, sålunda till 20 procent. Men jag tror icke, att vi för alltid böra stanna därvid. Emellertid, då jag säger detta, betyder det icke, att staten skulle öfvertaga hela kostnaden. Jag skulle dock slutligen vilja gå så långt, som herr Olausson i sin motion föreslagit, eller att staten skulle öfvertaga halfva kostnaden, men jag tror icke, att vi böra höja bidraget så ansenligt på en gång. Därför uttalade jag i mitt första anförande, att vi borde gå sakta fram och nu höja bidraget med blott 5 procent. Men jag vill betona, att detta absolut icke innebär, att jag skulle vilja vara med om, att staten öfvertog det hela, ty då skulle uppstå de faror, som jag förut antydt.

Jag har endast velat säga detta för att rätta den missuppfattning, som herr Carl Persson och en annan talare gjort sig skyldiga till.

Herr Rundgren: Herr talman! Att det för närvarande beträffande vägunderhålningen å landet råder svåra missförhållanden, antar jag, att alla ledamöter här i kammaren äro öfverens om. Motionären har i sina föregående motioner påvisat, hur ojämnt skatterna falla inom de olika vägghållningsdistrikten. Inom det distrikt, som jag tillhör, ha vi tämligen små vägskatter, beroende därpå, att där finnas så stora industriella arbetsplatser. Det är möjligt, att vi skulle få vägskatten höjd, i händelse staten öfvertog vägunderhållet. Jag kan därför icke misstänkas för att vilja tala till egen fördel, då jag kommer att yrka bifall till motionen. Men jag kan emellertid icke neka mig nöjet att tala om för kammaren, hur jag kommit till den öfvertygelse, som jag nu har. Den grundar sig på en erfarenhet, som jag haft, och som är ganska belysande för hvart de nuvarande förhållandena kunna leda.

På en vägstämma, som hölls i det distrikt jag tillhör, inträffade det, att man icke kunde komma öfverens om skattens användning. Man hade helt enkelt ingen direkt användning för den upptagna vägskatten: det fanns icke några nya vägar att bygga, och till annat får den ju icke användas. Från radikalt håll, om jag så får säga, föreslogs, att medlen skulle fonderas i en bank, men detta stötte på svårighet från ett annat håll, där man ansåg det olämpligt

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för vägghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

att fondera pengarna i en bank, därför att staten — så resonerade man — snart nog skulle öfvertaga vägunderhållet och då lägga beslag på fonderna — man borde i stället anlägga en väg inom distriktet från ett ställe till ett annat. Häremot framhölls, att detta vore alldeles onödigt: vägen skulle icke befaras af en enda människa, ty den hade ett för afägset läge. Med en rösts majoritet afslogs förslaget.

Detta är synnerligen belysande för hur långt man kan gå med det system, som för närvarande är gällande: vi ha kommit så långt här i landet på en del håll, att man ifrågasätter anläggandet af fullkomligt onödiga vägar för att få användning för den upptagna vägs-katten, under det man på andra ställen icke kan anlägga de mest nödvändiga vägar på grund af bristande medel.

Då reservationen går ut på, att en utredning må komma till stånd i frågan, kan jag icke annat än yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag fruktar, att om man biträder det förslag, som herr Persson i Tällberg förordat, kommer man dithän, att staten får öfvertaga allt vägunderhåll. Hur skall man då ställa sig gentemot städerna? Om de begära, att vi skola med exempelvis 50 procent bidraga till gatuunderhållet, kan åtminstone jag för min del icke säga nej.

Man har talat om, att det endast vore de stora stråkvägarna, som staten skulle taga hand om. Men de stora stråkvägarna i södra och mellersta Sverige ha icke samma betydelse nu, som de hade förr. De äro i själfva verket ingenting annat än bygdevägar, som förbinda andra större och modernare kommunikationsleder med hvarandra. Jag tror, att vi få tänka oss för mer än en gång, innan vi gå med på det af motionären framställda förslaget.

Hvad beträffar de hårdt betungade väghållningsdistrikten, så ha de ju möjlighet att erhålla pengar från staten, men de använda dem icke, utan de finnas kvar år från år. Och jag får för min del säga, att ifall det blir fråga om att Riksdagen skall öka fonden för de hårdt betungade väghållningsdistrikten i norra Sverige, då skall jag icke sätta mig emot något sådant. Men jag kan icke vara med om, att staten skall lämna full betalning till hela vägunderhållet. Den här gången är det visserligen blott fråga om 20 procent, men med 5 procent i taget blir det snart 50 procent, och så dröjer det icke länge, innan vi äro uppe i 100 procent. Och jag upprepar ännu en gång: städerna kunna fordra samma uppoffring af oss, som vi nu sätta i fråga för deras del.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid punkten af herr Jansson i Krakerud m. fl. afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering

begärdes likväl af grefve R. Hamilton, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesväret
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I af utskottets förevarande utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten af herr Jansson i Krakerud m. fl. afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 133 ja mot 58 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Efter föredragning härpå af *punkten II* gaf herr talmannen på begäran ordet till

Grefve R. Hamilton, som anförde: Herr talman! Föreliggande ärende är hufvudsakligen en utdebiteringsfråga. Enligt gällande lag skola jordbrukarna verkställa naturaunderhållet af vägarna och inkomsttagare och andra fastighetsägare erlægga vägs-katten kontant. Utdebiteringen sker efter vägfyrk, men skall alltid utdebiteras på inkomstfyrk minst lika mycket som naturaunderhållet belöper sig till på jordbruksfyrk. Detta har haft till följd, att i många väghållningsdistrikt — jag tror till och med inom ett hundratal — man nödgats utdebitera mer än hvad som varit nödvändigt, och således har i dessa distrikt tvångsutdebitering ägt rum. Denna har haft till följd, att man på grund af onödigt stora tillgångar inom vissa distrikt slösat med medel — det berättas, att man i ett distrikt aflönat en uppsyningsman med 4,000 kronor per år — och i andra distrikt samlat onödigt stora kassor.

Förlidet år beslöt denna kammare att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t för att få ändring i dessa missförhållanden. Utskottet har emellertid nu icke biträdt motionen och således icke heller Andra kammarens beslut förlidet år, men sex ledamöter af utskottet hafva reserverat sig till förmån för nämnda beslut, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till deras reservation.

Herr *Svallingson* instämde häruti.

Vidare yttrade:

Herr Åkerlund: Jag skulle ingenting ha att invända mot grefve Hamiltons yrkande, såvidt jag icke vore öfvertygad om, att.

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

därest inga medel finge utdebiteras annat än efter hand allteftersom de behövas, vägbyggnaderna skulle på många ställen komma att afstanna. Detta kommer särskildt att bli fallet ju mer industrien flyttar ut på landsbygden och personer där bli bosatta, som icke hafva något intresse för landsvägarna, alldenstund de färdas annorledes. Jag tror vi böra betänka oss mer än en gång, innan vi fatta ett sådant beslut. Jag medger, att vägskatten, sådan den utgår, är ytterst förhatlig; jag vet icke något, som småfolket och arbetarna äro så förargade på som vägskatten, men skall man bygga och befarar vägar i större skala, så måste man utdebitera medel. Vi veta, att Konungens befallningshafvande hafva rättighet och skyldighet att tillse, att erforderliga vägar komma till stånd, men jag tror, att Konungens befallningshafvande skall dra sig för att ålägga befolkningen att anlägga nya vägar, om stora summor på en gång därför skola utdebiteras.

Hvad beträffar den omtalade behållningen i vägkassorna, så anser jag den vara så obetydlig, att det icke är något att tala om. Jag kan icke finna, att vi, såsom reservanterna säga, äro inne på någon tvångsväg i detta afseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Herr talman! Det kan väl icke bestridas, att det är oegentligt, att väghållningsdistrikten — liksom för öfrigt hvilken institution som helst — skola nödgas utdebitera belopp, som de icke veta hvad de skola användas till, och betunga de skattskyldiga med alldeles onödiga afgifter. Och, såsom vi hörde af herr Rundgrens yttrande, många väganläggningar göras bara därför att vägkassorna hafva pengar, som de icke veta hvad de skola användas till. Hvad reservanterna här föreslå innebär en reform, som hvarken betungar staten eller de väghållningsskyldige på något sätt, utan bereder fördelar på alla håll, då det lämnas väghållningsdistrikten tillfälle att debitera ut beloppen till precis hvad de behöfva, men icke att samla fonder.

Vår reservation afser dock icke allenast detta, utan den afser äfven, att man skall kunna utjämna vägskatten så, att den följer taxeringsvärdena under de olika tiderna. Nu är det så, att jordegendomarna få ett vägstycke i förhållande till sitt taxeringsvärde den tid väganläggningen sker, men om, på grund af åtskilliga omständigheter, fastigheten blir värd dubbelt så mycket, så får den ändå icke mer väghållning, och faller den i värde, så får den behålla samma vägstycke i alla fall. Detta är förhållanden, som kunna rättas genom bifall till vår reservation. Det var ju i fjol en betydande majoritet för en ändring i detta syfte, och jag förmodar, att samma skäl förefinnas för att kammaren skall bifalla samma förslag i år, nämligen det, som innefattas i vår reservation.

Friherre Palmstierna: Jag ber att få instämma i reservationen. Jag tror, att detta är en punkt, där representanterna både för stadssamhällen och landsbygd kunna möta hvarandra, ty en del

avgifter för vägunderhållet kommer ju från municipal- och stadssamhällen.

Jag har här en statistik, som visar, att en ökning i vägkassorna skett under de senare åren, och vi kunna väl komma öfverens om, att vi icke böra i onödan beskatta hvarandra.

Jag ber, herr talman, att få instämma i reservationen.

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghåll-
ningsbesvärens
utgörande å
landet m. m.
(Forts.)*

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Här har talats om att det utdebiteras skatter i onödan. För min del tror jag icke, att det sker någon utdebitering onödigtvis. Dessa kassar, som hittills bildats, äro icke så onödiga, som kanske statistiken tyckes visa. I de flesta distrikt hafva de nog sina planer hur de ämna använda dessa kassar, och det har af herr Åkerlund påvisats, att det är mycket lättare att åstadkomma nya väganläggningar, ifall det finnes en kassa tillgänglig, än om det skall beslutas om utgifter för sådana ändamål, och vederbörande veta, att penningar direkt skola utdebiteras.

Meningarna äro ju delade om, huruvida grefve Hamiltons motion eller utskottets förslag bör bifallas. Men i ett afseende äro alla eniga, nämligen därutinnan att det gäller att åstadkomma bra vägar. Nu hör man från alla håll i riket klagas öfver Sveriges dåliga vägar, och det säges, att i intet land finnas så dåliga vägar som här. Om man tänker efter, huru det i praktiken gestaltar sig, så är det så, att vägarna äro sämst där de äro mest trafikerade, d. v. s. i närheten af städer, stations-samhällen och industricentra. Vid dessa platser är det i regel, som de s. k. extra beskattade äro bosatta. Det är ifrån detta håll man så ofta hör uttalas missnöje med vägarna och vägskatten. Detta missnöje har mången gång sitt upphof däri att vägarna äro så dåliga. Vore det så, att vägarne vore riktigt iståndsatta och hållna i nöjaktigt skick, tror jag ej, att missnöjet mot vägskatten skulle vara så stort, som det nu är. Jag tänker mig, att det skulle vara klokt, om väghållningsdistrikten mera än hittills öfvertog vägunderhållet i fråga om sådana platser som de nyssnämnda, nämligen vid stations-samhällen och industriplatser. Det går nämligen enligt min tanke ej för sig nu att på sådana platser hålla vägarna i nöjaktigt skick enligt den gamla metoden, genom s. k. naturaunderhåll, som landtbrukarna nu presterar. Där behöfs i stället andra metoder, t. ex. vältning och makadamisering, bevattning och sandning o. s. v. och kanske äfven stensättning med tuktad sten, — jag vet, att distrikt finnas, där man anslagit medel och satt vägarna i stånd på sistnämnda sätt. Om det finnes tillgängliga medel i vägkassan, är det också andra saker, som kunna afhjälpas genom anslag ur densamma. Jag tänker särskildt på förhållandena vid västkusten. Där får öbefolkningen ofta med höga avgifter direkt och in natura bidraga till vägunderhållet, oaktadt de själfva på öarna ej hafva några indelta vägar, men medel finnas i alla fall anslagna till deras vägar, fastän det ej kan komma i fråga, att de kunna kallas bygdevägar, utan det är enskilda anslag ur vägkassorna för sådana vägar. På samma sätt hafva de fått anslag till båtbygggor, trottoarer o. d.

*Angående
statens öfver-
tagande af
kostnaderna
för väghäll-
ningsbesvärets
utgörande å
landet m. m.*
(Forts.)

Denna fråga skulle emellertid ligga i ett helt annat läge, om nämligen rösträtten vid vägstämmorna icke utöfvades på det sätt, som nu är fallet. Förra året hade jag en motion här, i hvilken jag begärde, att en utredning måtte komma till stånd rörande förändring i afseende å röstvärdet vid dessa stämmor, men då var det bland andra grefve Hamilton, som motsatte sig detta. Man måste emellertid se saken så, att det nu blir en del, som man kan kalla för småfolket inom de fattigaste kommunerna, som blir tillbakasatt i följd af det sätt, hvarpå rösträtten utöfvas vid distriktens vägstämmor. Om väghållningsdistriktet består af mer än en kommun, är det nämligen olika ombud, ett från hvarje kommun, som då rösta för hela kommunens röstvärde i de fall, då ägarna ej själfva äro representerade. Emellertid har det hittills tillämpats i praktiken som regel, att aldrig de enskilda personerna eller ägarna äro närvarande själfva och utöfva rösträtten vid vägstämmorna, utan det sker nästan alltid genom ombud. När då t. ex. ett distrikt består af 6—8 kommuner eller mera, så är det ofta ett enda kommunalombud, som helt och hållet dikterar besluten vid stämmorna, och detta är då ombudet från den rikaste kommunen. Skulle man nu tänka sig, att det skulle gå i den riktningen, att det blefve så, att vägstämmorna hvarje år beslöte, huru stora utdebiteringar skulle äga rum nästa år, så är det min öfvertygelse, att de kommuner, som äro sämst situerade, icke skulle kunna göra sin rösträtt gällande, utan alltid blefve tillbakasatta, och på så sätt skulle inga förbättringar och inga nya vägar kunna komma till stånd, förrän det blefve omöjligt för de största och rikaste kommunerna att hålla tillbaka. På så sätt skulle det oftare uppkomma stridigheter inom distrikten än hvad nu är fallet.

Om vi därför skola tänka oss att få behålla freden så mycket som möjligt inom distrikten och få bra vägar, så tror jag, att det åtminstone för tillfället är mest rådligt att gå med på utskottets förslag, till hvilket jag alltså, herr talman, ber att få yrka bifall.

Grefve R. Hamilton: Af herr Åkerlunds och den siste talarens anföranden kan man få den uppfattningen, att den förändring i lagen, som reservationen omfattar, skulle hafva till uppgift att hindra väghållningsdistrikten från att utdebitera nödiga medel för att nöjaktigt underhålla de gamla vägarna och anlägga nya. Så är dock ingalunda förhållandet. Tvärtom är här endast fråga om en lagändring, som skulle upphäfva tvångsutdebiteringen och sålunda skulle föra med sig, att vägdistriktet finge fria händer att utdebitera så mycket, som de själfva anse vara behöfligt. Sådana tvångsutdebiteringar innebära en princip, som för öfrigt icke varit gällande i vår lagstiftning, och den principen fanns ej heller i Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag till väglag, utan har kommit till genom en förändring, som Riksdagen vidtagit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den vid punkten af herr Lundell m. fl.

fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes af flera ledamöter, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å jordbruksutskottets hemställan i punkten II af utskottets förevarande utlåtande nr 66, bifaller den vid punkten af herr Lundell m. fl. fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 124 ja mot 64 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Lundell m. fl. vid punkten fogade reservationen.

§ 5.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden.

Denna proposition bordlades.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning af väckta motioner om höjning af det i årets statsverksproposition äskade förslagsanslaget för bidrag till vägunderhåll å landet och om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till
vägunderhåll
å landet m. m.*

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 14, hade grefve *R. Hamilton* hemställt, att Riksdagen, i syfte att af uppskattade kostnader för underhållet af allmän väg, bro och färja $\frac{3}{10}$ skulle utgå af statsmedel, ville besluta, att det af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln för år 1911 äskade förslagsanslag å 1,000,000 kronor såsom bidrag till vägunderhållet på landet skulle höjas med 1,000,000 kronor till 2,000,000 kronor.

Under förutsättning att nämnda motion vunne Riksdagens bifall, hade motionären vidare hemställt, i motionen nr 15, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lydde enligt lagen den 20 juli 1905, skulle erhålla

Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll å
landet m. m.
(Forts.)

följande ändrade lydelse, att träda i kraft från och med den 1 januari 1911:

Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas tre tiondedelar af statsmedel. Därutöfver etc. (lika med §:s lydelse enligt lagen den 20 juni 1905.)

Utskottet hemställde,

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 60 i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lydde enligt lagen den 13 september 1907, skulle erhålla följande ändrade lydelse att träda i kraft den 1 januari 1911:

>Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas *en femtedel* af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Statsbidraget utbetalas till vägstyrelsen. Det statsbidrag, som belöper på underhållet af indelad väg, tillkommer dem, som sådant underhåll bestrida, och tillhandahålles dem af vägstyrelsen på lämpligt sätt.

Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall, efter afdrag för bidraget af statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägenderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, hvarefter det belopp, som enligt denna fördelning på hvarje sådan fyrk belöper, såsom vägs-katt påföres hvarje annan vägfyrk. Hvad därutöfver erfordras för bestridande af vägs-kassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för enhvar af dem»; samt

2:o att Riksdagen, vid bifall till hvad utskottet under mom. 1:o hemställt, måtte höja det i riksstaten under nionde hufvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till bidrag till vägenderhåll på landet, nu 1,000,000 kronor, med 350,000 kronor till 1,350,000 kronor.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

af herrar *Odelberg, Paulson, E. A. Lindblad, Fahlén, Åkerlund* och friherre *Silfverschiöld* samt

af herrar *Jansson* i Krakerud, grefve *R. Hamilton, Kronlund, Linders* och *Bosson* mot utskottets motivering.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Zetterstrand yttrade: Herr talman, mina herrar! Man är ju tämligen ense om, att väghållningsbördan på landet i allmänhet taget är ganska tyngande, och ur denna synpunkt kan man ju icke gärna ha något emot, att en måttlig höjning af statens

bidrag härvidlag äger rum. Men det är emellertid en annan omständighet att taga hänsyn till. Det värsta är icke, att vägbördan är så tyngande, utan det värsta är, att den tynger så ojämnt. Den aktade motionären påpekade i sin motion i fjor många exempel härpå, af hvilka jag skall be att få anföra ett. Han framhåller, att ett hemman med ett taxeringsvärde af 20,000 kronor är så ojämnt beskattadt på olika orter, att exempelvis inom en kommun i Skaraborgs län utgör vägs-katten för ett sådant hemman 28 kronor, inom en kommun i Älfsborgs län 132 kronor, inom en kommun i Jönköpings län 218 kronor och inom en kommun i Norrbottens län 290 kronor. Vi måste ju säga, att de anförda exemplen visa, att vägtungan är ganska obetydlig på ett ställe och på ett annat oerhördt stor. Om vi nu helt enkelt höja statens bidrag, så lättas bördan på några ställen, men vi göra icke något för att åvägabringa jämnhet i väghållningstungan på de olika orterna; och när det här gäller, att staten skall bidraga och särskildt när det gäller att öka statsbidraget, så bör man enligt min uppfattning se till, att detta bidrag kan komma att lända till en utjämning af skattebördan. Många förslag ha väckts i denna fråga, men jag får säga, att det förslag, som förefallit åtminstone mig att vara något nytt föreligger i ett uttalande af herr Olsson i Kullenbergs-torp. Han har utgått från, att staten skall hjälpa mest, där bördan är tyngst, och att därvid bidraget skall utgå i glidande skala. Ja, mina herrar, när vi nu ha kommit i afseende på beskattningen på den enligt min uppfattning riktiga bogen, att där så kan ske, man lägger den progressivt, så att den träffar hårdast, där skatteförmågan är störst, så bör man, där det är fråga om skattebidrag från staten, se till, att dessa bidrag verka mest, där skattebördan är hårdast. Därför anser jag det alldeles nödvändigt, att, när staten ger bidrag till detta vägunderhåll, staten skall se till, att den på samma gång utjämnar skattebördan så mycket som möjligt och så, att denna utjämning blir så effektiv som möjligt. Detta bör, så vidt jag kan förstå, ske progressivt i förhållande till skattebördans ringhet. Om det vore så, att vi hade ett dylikt förslag och om vi dessutom hade en mera enhetlig uppskattning, så att vi kunde säga, att dessa siffror, som visas oss, äro sådana, att vi verkligen kunna bedöma skattebördan inom kommunerna, då skulle jag med största nöje vara med om att lämna detta bidrag från staten, då därmed vunnes, hvad jag anser vara det viktigaste, nämligen en jämnare och rättvisare fördelning af denna tunga. Men något sådant förslag föreligger icke, och därför kan jag icke med nöje vara med om det förslag, som här är ifrågasatt. Jag har intet yrkande att framställa.

Vidare anförde:

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Jag delar den aktade föregående talarens uppfattning, att en utredning i vägfrågan är af nöden. Men om han hyser den uppfattningen, hvarför var han icke

*Angående
höjning af
anlaget för
bidrag till väg-
underhåll ö
landet m. m.
(Forts.)*

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.
(Forts.)*

med om mitt förslag? Den förhöjning i statsbidraget, som utskottet varit enigt om att föreslå Riksdagen, är endast en liten hjälp åt dem, som tryckas af vägskattebördan. Att afslå förslaget endast af den anledning, att man önskar en ny utredning, synes mig i hvarje fall vara olämpligt, i synnerhet som jag är öfvertygad om, att på grund af en utredning, om den komme till stånd, statsbidraget skulle föreslås till minst $\frac{1}{5}$ af vägunderhållskostnaden. Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på att det utskott, som behandlade Kungl. Maj:ts förslag till förändring i väglagen år 1905, enade sig om att föreslå Riksdagen, att statsbidraget skulle utgå med samma belopp, som jordbruksutskottet för närvarande anser vara det lämpliga; och det var på grund af Första kammarens afslag som beloppet vid sammanjämkningen blef satt till 15 procent. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Emellertid ha fem af Andra kammarens ledamöter reserverat sig mot en del af motiveringen. De anse, att motiveringen innebär, att händerna skulle bindas på Riksdagen för framtiden. Då därtill kommer, att förmodligen en utredning framdeles kommer till stånd, så synes det såväl mig som de öfriga reservanterna olämpligt, att ett sådant uttalande här göres. Jag hemställer därför, att den del af motiveringen, som börjar med ordet »Därvid» och slutar med orden »på skilda orter» på tredje sidan, måtte utgå ur motiveringen. För öfrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerlund: Herr talman! Naturligtvis kan jag icke i och för sig ha något emot, att staten lämnade mera penningar till det ändamål, som här är fråga. Men jag skall dock be att få uttala som min åsikt, att om staten nu skulle lämna ett större bidrag till de väghållningsskyldige, så skulle det vara svårt att göra det på ett sådant sätt, att full rättvisa skipades. Jag är för min del af samma uppfattning som herr Zetterstrand, att den väg, som angifvits af herr Olsson i Kullenbergstorp, är den, som skulle kunna åstadkomma rättvisa. Då jag hyser den uppfattningen, att man genom att höja bidraget skulle fastslå det rådande systemet, och vidare att i det stora hela det spelar en mycket ringa roll, om man nu lämnade de väghållningsskyldiga några ören mer, samt då statens finanser äro så ansträngda som de äro, så anser jag det icke lämpligt, att kammaren nu fattar beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Jag ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att kritisera grunderna för ifrågavarande anslag, utan jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på en annan sida, en sida som det förefaller mig att utskottet icke tillräckligt beaktadt. Det är den statsfinansiella sidan. Vi veta, att man för närvarande har ganska svårt för att få budgeten att gå ihop med de kraf, som redan förut äro ställda på densamma, och vi veta, att ställningen är sådan, att man, äfven om dessa 350,000 kronor icke

beviljas, kan blifva ställd inför nödvändigheten att för att få budgeten att gå ihop ytterligare höja våra konsumtionsskatter. Jag tänker nu närmast på kaffetullen. Under sådana omständigheter måste det vara synnerligt talande skäl och synnerligt ömmande omständigheter, som skola förmå Riksdagen att lämna detta bidrag på 350,000 kronor. Nu har jag emellertid hört, att en representant för landtbruket yrkat afslag. Från norrköpingsbanken har framhållits, att om det vore fråga om ett annat slags fördelning, så skulle man kunna vara med om denna sak. När nu ställningen, som jag nyss nämnde, är den, att man har svårt att få budgeten att gå ihop utan att tillgripa ytterligare konsumtionsskatter, och när fördelningen är sådan, att den icke tillfredsställer åtskilliga af kammarens ledamöter, så frågar jag, om det icke är skäl i att vänta med ifrågavarande anslag. Nu kan man mot mig invända, att jag är stadsbo och följaktligen icke har något intresse af ifrågavarande sak. Men, mina herrar, jag har icke yttrat mig ur denna synpunkt. Om man hade medel disponibla, så att man kunde veta, att man icke behöfde tillgripa de indirekta skatterna för att få budgeten att gå ihop, då skulle jag gärna rösta för ifrågavarande sak. Men som förhållandena ligga, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka afslag å utskottets hemställan.

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Ja, om det icke funnes någon annan utväg att anskaffa dessa 350,000 kronor än genom att pålägga nya konsumtionsskatter, så kanske jag komme till samma slut som den siste talaren. Men det förefaller mig underligt, att han skall gifva anvisning på konsumtionsskatter, när det gäller en så väl motiverad summa som denna ändå är. Nu förhåller det sig visserligen så, som han sade, att det är svårt att få budgeten att gå ihop. Men nog är det konstigt, att när man kommer till kritiska tider, så är det landtmännen som skola få sitta emellan. Han kunde icke neka till, att det vore rättvist att detta statsbidrag höjdes, men emedan vi hade ondt om penningar, så skulle det icke beviljas utan man borde spara. Jag hemställer, om ett sådant skäl kan vara afgörande i en sådan fråga som denna. Jag tror, att vi kunna spara på andra områden och att vi därför böra gå det rättvisa kraf till mötes, som här föreligger. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Jag kan försäkra den ärade talaren på Göteborgsbanken, att utskottet just tagit hänsyn till de statsfinansiella skälen. Jag har i motionen hemställt om, att anslaget måtte höjas med 1,000,000 kronor, men på grund af de dåliga statsfinanserna ansåg utskottet, att man borde stanna vid 350,000 kronor och sålunda icke höja vägbidraget med mera än 5 procent.

Om det gällde ett nytt anslag, skulle jag vara den förste, som yrkade afslag, men jag ber att få fästa den föregående talarens uppmärksamhet vid, att det icke här är fråga om något nytt anslag, utan endast om utjämning af en skatt, som nu utgår. Vi ha förut

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.
(Forts.)*

afslagit det äskade anslaget till Vadstena hospital och därigenom besparat oss en utgift på nära nog samma belopp som det här af utskottet ifrågasatta.

Jag tror sålunda icke, att vi böra af statsfinansiella skäl motsätta oss hvad utskottet här föreslagit, då det ju blott är fråga om att utjämna en sådan skatt, som den nu omhandlade, hvilken verkar så orättvist.

Häruti instämde herr Nilsson i Skärhus.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Den ärade talaren på dalabanken uttryckte sin förundran öfver, att just jag skulle gifva anvisning på indirekta skatter. Men jag framhöll den indirekta skattefaran; jag sade, att vi icke skulle gå med på den gjorda framställningen för att undvika den indirekta skatten.

Vidare sade den ärade talaren, att det här gäller landtmännen. Jag hade verkligen hoppats, att man icke skulle behöfva att på grund af mitt yrkande draga upp konturerna till någon strid mellan land och stad, ty jag uttryckte den meningen, att det vore rättvist i och för sig, om man lämnade det ifrågasatta bidraget, men jag framhöll tillika, att det under nuvarande förhållanden kunde vara skäl att vänta med saken. Det finnes oerhördt många kraf, som man skulle vilja tillfredsställa, endast man kunde göra detta. Jag har blott lagt frågan så: kunna vi eller kunna vi icke gå med på den föreslagna utgiften? Kunna vi det utan att ytterligare öka de indirekta skatterna, må vi göra det, men kunna vi icke detta, är det skäl att afslå förslaget.

Det nämndes af den senaste talaren, att Riksdagen afslagit det begärda anslaget till Vadstena hospital och att man där sparat ett större belopp. Men jag vill minnas, att förhållandet var det, att af sagda anslag skulle till nästa år icke utgå mera än 26,000 kronor.

Samma talare förmenade, att om det gällde ett nytt anslag, så skulle det kunna anstå. Visserligen är det icke fråga om ett nytt anslag, men om höjning af ett gammalt, och jag ser intet skäl, hvarför det icke skulle kunna anstå med denna höjning.

Den ärade talaren på dalabanken sade, att vi skulle spara på andra områden. Hvilka äro då dessa andra områden? Jag tror, att det är ganska svårt att ge någon anvisning på dem. Vi ha behandlat femte hufvudtiteln; och där har visserligen denna kammare för sin del gjort hvad den kunnat för att spara in 750,000 kronor, men hvem kan garantera, hur det går i den gemensamma voteringen? Det kan åtminstone icke jag göra. Om det vore så väl, att vi kunde säga, att vi där hade en besparing på 750,000 kronor, då skulle det skäl kunna låta höra sig, som dalarepresentanten framförde, men det är långt ifrån säkert, att det verkligen blir någon sådan besparing, hur mycket man än hoppas och önskar det.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman! Då jag anser det nyttigt, att man från flera håll yttrar sig i denna fråga, ber jag att få säga några ord.

Jag har varit mycket tveksam angående lämpligheten af att höja statsbidraget till vägars underhåll. Jag har ansett det riktigt, att vi fått en väglag, att vi fått vägstyrelser och indelningen i vägdistrikt, att vi fått ordentlig syn på våra vägar samt bidrag till förvaltningsomkostnaderna och litet därutöver; detta allt har jag ansett vara lämpligt och billigt. Men sedan komma vi till frågan: på hvad sätt skall man utjämna de orättvisor, som ligga däri, att det ena distriktet är så betungadt i jämförelse med det andra? När man går att lösa den frågan, får man taga många omständigheter i betraktande. Jag vill endast påpeka det förhållandet, att det nu i allmänhet är så, att de väghållningsdistrikt, som äro belägna omkring städer och folkrika orter, äro mycket betungade, men jag kan icke undgå att erkänna, att de landtmän, som ha sina egendomar belägna tätt intill större samhällen och städer, också ha väsentligt stora förmåner, hvilka sådana väghållningsdistrikt sakna, som ligga aflägsat från de mera bebyggda orterna. Jag vill i detta afseende blott anföra ett exempel, som jag känner till. Det finnes väghållningsdistrikt, i hvilka man från de socknar, som ligga närmast städerna, kan fara in till städerna med mjölk och få den såld för 15 öre litern, under det socknar, som ligga mera aflägsat därifrån, fått inrätta sig på helt annat sätt, fått bygga dyrbara andelsmejerier, där man icke kunnat erhålla mera än 8 till 10 öre per liter. Att dessa aflägsat belägna socknar i allmänhet ha mindre vägtunga än de kommuner, som ligga omkring tätt bebyggda samhällen, dit alla vägar löpa, tror jag icke är orättvist, utan jag anser, att de senare på grund af de större fördelar, som de ha, böra vidkännas större utgifter för vägunderhåll.

Nu kan det ställa sig olika härvidlag, så att exempelvis väghållningsdistrikten i Norrland ha att underhålla synnerligen långa vägsträckor, hvilka draga ofantligt höga omkostnader, men jag tror, att Riksdagen under de senare decennierna verkligen tänkt på Norrland och dess behof i många afseenden och sökt lätta dess bördor.

Ja, mina herrar, jag har verkligen ställt mig mycket tveksam inför denna fråga. Jag inser väl behofvet af en utjämning härvidlag, och jag inser mycket väl, hurusom många distrikt äro mycket betungade, men när jag tar i betraktande de synpunkter, som herr Karlsson i Göteborg anført, tror jag verkligen, att det finnes goda skäl för att åtminstone i år stanna vid det bidrag, som för närvarande utgår, och skall jag därför be att få förena mig med honom i hans yrkande.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! För min del anser jag också, att hvad herr Karlsson nyss yttrade är mycket beaktansvärdt, men jag tror ändå icke, att kammaren bör rygga tillbaka för att bevilja dessa 350,000 kronor. Äfven om vi öka budgeten med

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.
(Forts.)*

Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.

detta belopp, lärer det dock icke möta några svårigheter för bevillningsutskottet att få debet och kredit att gå ihop.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Herr talman! Jag torde förut i dag tillräckligt ådagalagt mitt intresse för en utjämning af vägbördorna. Men då representanten på dalabänken gjort gällande, att vi genom den af utskottet föreslagna åtgärden skulle verka för en utjämning i detta hänseende, ber jag bestämdt få framhålla, att vi härigenom skulle göra raka motsatsen. Utjämning blefve det, om det nya statsbidraget skulle utgå till sådana väghållningsdistrikt, som särskildt lida af vägtungan. Om vi emellertid gå den väg, som här är föreslagen, öka vi och befästa de orättvisor, som förefinnas, så till vida att statens bidrag kommer att skjuta upp det hela, medan det knappast blir någon skillnad i öfrigt; svårigheten för staten att senare reglera det en gång fastlåsta bidraget kommer att kvarstå. Jag menar, att, om man står på den ståndpunkt, som jag häfdat redan från början, att *utjämning* skall ske, bör man gå en helt annan väg än att öfver lag höja bidraget. Det är enligt min uppfattning icke fullt logiskt. Det gjordes vid den provisoriska löneregleringen anmärkning på, att man fastslagit förhållandena för framtiden och förutbestämt hvad staten sedan skall göra. Jag ber att få säga, att vi befinna oss i samma läge nu. Låtom oss därför i stället gå till väga så, att vi icke i viss mån fastlåsa de bestående förhållandena.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Herr K. G. Karlsson var enig med mig om, att det skulle vara rättvist, att en höjning af statsbidraget kommer till stånd; men han visste icke, hvarifrån man skulle taga pengarna, och han ville, att jag skulle angifva, *hvar* vi skulle spara. Det skulle hafva varit ganska svårt att svara på den frågan, om icke en omständighet kommit emellan, som nu gör detta ganska lätt att svara på. Herr K. G. Karlssons meningsfränder i Första kammaren ha nämligen afslagit utskottets förslag; och således blir det nu uppskof med frågans lösning. Då herr K. G. Karlsson och jag hafva den uppfattningen, att ökad statsbidrag bör komma till stånd, synes det mig, att han bör kunna vara enig med mig att åtminstone vara med om en opinionsyttring i denna kammare, så att man blir i tillfälle nästa år att kunna spara antingen på fjärde hufvudtiteln eller på någon annan. Herr K. G. Karlsson antydde ju nyss, att man kunde spara på fjärde hufvudtiteln. Vi kunna således komma öfverens om, han och jag, att nästa år spara under fjärde hufvudtiteln — eller möjligen kanske under någon annan. Om man emellertid anser saken rättvis, så har det dock en viss betydelse, att denna kammare afgifver en opinionsyttring i frågan.

Friherre Palmstierna är ju också intresserad af, att en utjämning kommer till stånd, men han trodde, att det nu skulle blifva raka motsatsen. Ja, herr Palmstierna är en mycket kunnig man, det skall jag visst icke förneka, men det finnes dock en hel del

saker, som han icke förstår sig på. Och så torde det också vara med denna fråga. Så vidt jag kunnat fatta, skulle det blifva en utjämning undan för undan; ty ju större bidrag staten lämnade, desto mindre drabbades de väghållningsskyldige af dessa utgifter. Den saken tycker jag är ganska enkel. Men om ett mindre antal vägar indelas och för hvars underhåll staten lämnar bidrag, drabbas jordägarna och andra vägunderhållsskyldige ensamma af underhållet för de enskilda vägarna, hvilka vägar i alla fall måste finnas och underhållas. Då blefve ojämnheten större än den ojämnhet, som nu förefinnes och som framträder på papperet. Det finnes en ojämnhet, som friherre Palmstierna icke har en aning om. Och den gäller just dessa oindelade vägar, som de enskilda måste underhålla och hvars underhållskostnader icke träda fram i någon statistik. Därför tycker jag, att, vilja vi en utjämning, få vi lof att gå den vägen, som utskottet anvisat, äfven om vi icke vilja gå så långt som grefve Hamilton, att staten skulle öfvertaga hela underhållskostnaden.

Jag kan således icke finna annat, än att denna kammare gjorde rätt uti att nu afgifva en opinionsyttring, och således rösta för bifall till utskottets förevarande hemställan.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Ja, nog är herr Daniel Persson klipsk alltid, men då det gäller vanlig addition, tror jag icke, att det är någon svårighet för litet hvar i kammaren att kunna bedöma en fråga, d. v. s. i detta fall afgöra, om man skall, på sätt föreslagits, genom statsbidrag söka åstadkomma en utjämning öfver hela landet eller en liten förhöjning af det nu utgående bidraget. För min del måste jag dock erkänna, att det är en utjämning i mycket ringa grad, som på detta sätt skulle komma till stånd. Om man vill göra en dylik utjämning, är den vägen, jag förordat, den riktiga vägen. Och vilja herrarna gå med på en sådan utjämning, så ber jag att få fråga, hvarför man icke skulle gå den vägen, som är riktig och bär rakt till målet, utan i stället följa den slingrande väg, som herr Daniel Persson vill att vi i detta fall skola beträda.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Den siste ärade talaren förebrädde mig, att jag icke vore konsekvent, då jag ena gången ville, att staten skulle öfvertaga väghållningsbesväret i dess helhet, och i det andra ögonblicket ville, att väghållningsdistrikten skulle erhålla statsbidrag. Vägen för att få en fullständig utjämning kan också vara den, att man ökar statsbidraget; när man kommer till 100 procent, *då* är utjämningen fullständig.

Herr K. G. Karlsson missförstod mig visst nyss. Han påstod, att jag skulle hafva sagt, att det var ett gammalt anslag. Nej, jag sade, att det var en gammal *skatt*, som redan nu utgår från svenska folket, och att det blott är fråga om att öfverflytta denna skatt från ett fåtal till alla skattskyldige. Och då behöfver man väl icke vara så noga. Ty staten är väl i det hela detsamma som de skattdragande tillsammantagna.

*Angående
höjning af
anslaget för
bidrag till väg-
underhåll
å landet m. m.*

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under öfverläggningen yrkats af grefve R. Hamilton, och 3:o afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 114 ja mot 80 nej, vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Angående statens öfvertagande af halfva kostnaden för underhåll af allmän väg, bro och färja på landet.

Efter föredragning härpå af jordbruksutskottets utlåtande, nr 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens öfvertagande af halfva kostnaden för underhåll af allmän väg, bro och färja på landet, erhöles ordet af

Herr Olausson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna utaf utskottets utlåtande, har utskottet hemställt, att min ifrågavarande motion icke må af Riksdagen bifallas. Då nu Första kammaren, efter de upplysningar jag fått, har afslagit såväl denna min motion som alla öfriga framställningar rörande väglagen, så kan det ju icke tjäna så mycket till att uppehålla kammaren med något långvarigt liktal. Jag skall därför endast erinra om, att jag för min del, liksom utskottet, öfvergått till den åsikt, att det icke lär vara tänkbart att på en gång få statsbidraget förhöjdt till det belopp, hvarom jag m. fl. motionerat, utan att den enda vägen torde vara så att säga tumvis gå fram och nå det mål, som i min motion åsyftas.

Denna kammare har ju också vid den föregående voteringen biträdt denna uppfattning, då den biträdt utskottets uttalande att höja statsbidraget från 15 till 20 procent. Äfven denna fråga torde dock vara fallen på grund af Första kammarens afslag. Det är dock

kanske att hoppas, att nästa år äfven Första kammaren må kunna vara villig att bifalla denna förhöjning.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen, som under herr Olaussons yttrande öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Vidare företogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Angående
revision af la-
gen angående
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.*

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion, nr 167, hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida, efter skedd utredning, lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet borde undergå revision, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill detta öfvervägande kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *E. A. Lindblad*, *Fahlén* och *Akerlund* yrkat, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i hvad mån grunderna för fördelningen af statens bidrag till vägunderhållet lämpligen kunde förändras i syfte att detta bidrag måtte blifva fördeladt på de olika distrikten i lämpligare förhållande till den uppskattade kostnaden för sommarvägsunderhållet samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få tacka utskottets ledamöter för den välvilliga motivering, som den skänkt min motion, och jag skall också gifva mitt erkännande åt dess uttalande, att meningarna äro så delade i denna vägråga, att det just icke går att nu angifva i hvilken riktning frågan rätteligen kan lösas. Jag trodde verkligen själf, efter den ingående debatt som flera gånger ägt rum i frågan, att man dock skulle kunna vara ense och gå fram i en bestämd riktning. Men jag har funnit, att meningarna äfven i år äro lika skilda som i fjol. Därför måste jag tyvärr konstatera, att utskottet har fullständigt

Angående
revision af la-
gen angående
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.

(Forts.)

rätt i, att det icke går att nu angifva någon riktning, i hvilken lösningen bör gå. Äfven om man anser, att det icke just är såsom det bör vara. Men jag hoppas dock, att efter den debatt som hållits här i år, det har klarnat litet, så att man må kunna komma fram något längre på den vägen, som jag förordat, då det otvifvelaktigt är synnerligen mycket i lagen om de allmänna vägarna, som behöfver ändras och förbättras.

Jag skall emellertid först be att få uttala den skiljaktiga uppfattning, som jag har gentemot utskottet, då utskottet säger här i sista stycket af sin motivering: »Slutligen anser sig utskottet med anledning däraf, att i motionen gifvits uttryck för den uppfattningen, att de särskilda beskattningsföremålens deltagande i kostnaden för vägunderhållet skulle utgå efter den nytta, de ansågos hafva af allmänna vägarna» — det är just så, jag menar — »erinra att detta endast delvis öfverensstämmer med gällande stadgande i ämnet, § 6 i väglagen. Vid nämnda lagrums tillkomst togs nämligen hänsyn jämväl till beskattningsobjektens skatteförmåga, en grundsats, som närmare utvecklats i den riksdagsskrivelse och den proposition, som föranledde 1905 års revision af väglagen.» Det är riktigt, att både skrifvelsen och den kungliga propositionen innehöllo denna bestämmelse. Men om man läser väglagens föreskrifter, huru vägtungan skall fördelas på olika beskattningsföremål, så kan man knappast värja sig för den tanken, att det varit den ledande grundsatsen, att den nytta af de allmänna vägarna, som hvarje beskattningsföremål kunde hafva, skulle vara åtminstone den hufvudsakliga grunden för bestämmande af bidragets storlek. Jag skall taga ett exempel. Jag antager, att det är en jordbruksfastighet med 20,000 kronors taxeringsvärde. Den får 200 vägfyrek. För att erhålla 200 vägfyrek på grund af inkomst fordras en taxerad inkomst för år af 6,000 kronor. Grundar denna inkomst sig på kapital, och man beräknar en räntefot af 5 procent, så skall kapitalet utgöra 120,000 kronor för att räntan skall blifva 6,000 kronor. Beträffande jordbruksfastighet är det icke uteslutet, att ägaren kan häfta i skuld för en tredjedel eller till och med för hälften af fastighetens taxeringsvärde, och han behöfver likväl för den skull icke vara under isen. Då kan ju hvar och en förstå, att dessa bestämmelser icke kunna vara i någon väsentlig mån grundade på bärkraften hos den skattskyldige.

Jag tog mig därför friheten att i min motion vidare utveckla, att detta var ett område, på hvilket det behöfdes ske en utjämning efter den nytta, som hvar och en har af de allmänna vägarna. Jag tror nog, att denna tanke kommer att kämpa sig fram. Ty det går ännu icke att få in i personers föreställningssätt, att de skola bidraga till de betydande utgifter, som förefinnas i kommunalt händseende — och detta är dock en kommunal utgift — äfven om man icke har någon nytta eller något gagn af det företag, för hvilket utgiften utgår.

Jag skall emellertid nu lämna detta åsido, då jag icke ämnar yrka bifall till motionen i denna del.

Det har sagts, att frågan om köpingars och municipalsamhällets skyldighet att deltaga i vägunderhållet nu skulle vara under utredning, och jag har sett, att frågeformulär rörande vägunderhållnings-skyldigheten utsändts till municipalsamhällen och köpingar för att besvaras. Jag tager därför för gifvet, att ett förslag är under utarbetande, som skulle gå i den riktningen, förmodar jag, att dylika samhällen skulle helt och hållet befrias eller åtminstone betydligt lättas med afseende på deras bidrag till vederbörande väghållnings-distrikt. Då är det klart för mig, att många väghållningsdistrikt få sin vägskatt oerhördt förökad. Den kommer att drabba ytterst tungt, och den kanske kommer att drabba tyngst i ett landskap, där man tror, att människorna hafva det lysande ställdt i ekonomiskt afseende, nämligen Skåne, hvarest finnas våra flesta municipalsamhällen. Då framställer sig själfmant den frågan: Kunna verkligen de återstående, som skola utgöra vägunderhåll antingen in natura eller med penningar, stå ut med att betala med penningar eller in natura i så stark ökning, som fränskiljandet af municipalsamhällena och köpingarna vare sig det sker i större eller mindre grad, för med sig? För mig har svaret på denna fråga stått klart, nämligen att det skulle blifva svårt och tungt för dem. För öfrigt är det andra samhällen, som redan nu äro så svårt betungade genom vägunderhållet, att vägskatten är oskäligt hög. Jag kan icke annat än gilla den åsikt, som uttalades af den ärade talaren på stockholmsbänken, att det dock på det hela taget, om man blott räknar procentvis, är en mycket obetydlig utjämning man gör. Man kan ganska säkert med lika stort statsbidrag göra en betydligt bättre utjämning, men man strandar då på en sak, som utskottet synes hafva tillmätt en afgörande betydelse, nämligen att det är enklast att uträkna beloppen efter vanlig procentberäkning. Det kan jag naturligtvis icke bestrida för ett ögonblick. Delar man utskottets åsikter rörande enkelhetens stora betydelse, borde man äfven med afseende på andra skatter gå fram på den vägen, men det gör man icke. Man har på flera områden beslutat progressiv skatt, och man förstår ju, att det kan gå för sig, äfven om det blir mer inveckladt.

Efter den vidlyftiga debatt, som i dag här hållits i denna fråga, skall jag icke vidare upptaga herrarnas tid. Den tanke jag uttalat i min motion har dock fått ett godt understöd af många talare under den föregående debatten, och, såvidt jag är rätt underrättad, har den reservation, som är bifogad utlåtandet, samlat 48 röster i Första kammaren. Detta gör, att jag tager mig friheten, herr vice talman, att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Lundell: Det är nog otvifvelaktigt, att en revision af väglagen äfvensom af bestämmelserna om statens anslag till vägunderhållet kan vara i viss mån berättigad. Men jag tror, att denna fråga framkommit något för tidigt.

Huru än må gå därmed antager jag, att vägunderhållet åtminstone till sin hufvudsakliga del kommer att förblifva ett kommunalt besvär. Men då måste väl, innan man kan utreda och afgöra denna

*Angående
revision af la-
gen angående
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.*

(Forts.)

Angående revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

beskattningsfråga, den egentliga kommunala beskattningsfrågan, d. v. s. just huru fördelning af skatten skall ske, först vara afgjord.

Så är det en annan fråga, som jag kommer till. Det är frågan om köpingars deltagande i vägunderhållet. Det har uppgifvits, att den frågan skulle vara under utredning. Men huru det skall gå härutinnan, borde dock vara klart redan förut.

Vidare är det nog så, att vägtungan beror i hög grad på huru många vägar inom ett distrikt blifvit upptagna såsom allmänna. I det ena väghållningsdistriktet kan det vara så, att nära nog alla byvägar blifvit upptagna, i ett annat distrikt är det endast få af de vägar, som begagnas äfven af mer än en by och af en större eller mindre allmänhet, som blifvit upptagna i vägdelen. Detta är en fråga, som naturligtvis måste tagas i betraktande vid en dylik utredning. Den hufvudsakliga anledningen till att jag anser, att man ännu icke är färdig att företaga en utredning af denna fråga, är, att omläggningen af den kommunala beskattningen först behöfver utredas — först då kan man definitivt afgöra denna fråga. Vidare kan frågans lösning, såsom en talare antydde, vara beroende äfven på andra kommunala skatter inom de olika kommunala distrikten, som beröras af en utjämning af väghållningstungan. Det är nämligen af lika stor betydelse, om andra kommunala skatter äro mycket ojämna som att vägskatten är det. Jag tror emellertid, att vi icke äro färdiga att nu genast börja med en utredning af alla dessa saker, utan vi få nog dröja med utredningen angående vägunderhållet till dess, att åtskilliga andra skatteförhållanden blifvit klara.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan, ehuru jag dock är sympatiskt stämd för hvad motionären anført, men liksom utskottet är jag öfvertygad om, att tiden ännu icke är inne för en definitiv utredning af frågan.

Friherre Palmstierna: Herr vice talman! Jag vet icke, hvar vi ha herrar Daniel Persson och grefve Hamilton i denna fråga. Här står antecknad till utskottsutlåtandet, att de icke deltagit i detta ärendes slutliga behandling inom utskottet, men det vore dock roligt att få veta deras åsikt i detta fall, ty, såvidt jag kan bedöma, föreligger här ett ärligt och rättframt försök att verkligen lösa denna fråga och få till stånd den utjämning, som det här i dag talats så mycket om. Jag kan icke förneka, att det sätt för frågans lösning, som motionären här föreslagit, möjligen kan erbjuda vissa praktiska svårigheter vid själfva tillämpningen, men dessa svårigheter torde dock icke vara oöfverkomliga. Det är dock nu, enligt hvad ett studium af frågans föregående historia gifver vid handen, första gången som ett verkligt försök göres att få till stånd en rättvis utjämning på detta område, och då äro väl de herrar med, som alltid varit förkämpar för den riktningen, att en utjämning härvidlag bör drifvas fram med alla till buds stående medel? Nej, när det framkommer ett förslag, som verkligen innebär en lösning af frågan i sådan riktning, då stå herrarne antecknade såsom icke när-

varande inom utskottet vid ärendets *slutliga* behandling, och båda herrarna äro tysta här i kammaren. Vore det icke ändå af intresse, om herrarne ville gå med samma hänförelse i elden för detta förslag som när det gällde den ökning af statens bidrag till vägunderhållet, som här nyss var föremål för kammarens beslut.

Jag vill verkligen på fullt allvar säga, att här föreligger ett försök att lösa denna fråga, som kammaren bör behjarta och som jag tror kan leda oss in på den rätta och lämpliga vägen. Jag tror, att det är många som ha den uppfattningen, att åtminstone en utredning af frågan bör komma till stånd, och som därför äro motiönären tacksamma för att han framkommit med denna sin motion.

Herr Åkerlund: Herr talman! Eftersom jag är reservant, ber jag att få säga några ord i frågan. En talare yttrade här nyss, att man skulle dröja med utredningen af denna fråga. Jag anser dock, att när det är fråga om en verkligt rättvis sak, bör man icke dröja. Jag anser, att denna fråga ju icke alls behöfver sammanblandas med den kommunala beskattningen. Jag har hört åtskilliga personer, som stått ganska tveksamma i detta fall, men hvilka dock uttalat sina varma sympatier just för detta förslag, såsom varande ägnadt att skipa den rättvisa, som vi så mycket hålla på och önska.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr vice talman, mina herrar! Jag ber endast att få yttra några ord med anledning af hvad herr Lundell nyss anförde. Han tycktes förutsätta, att utredningen angående öfriga kommunala skattefrågor och utredningen angående den nu ifrågasatta utjämningen af väghållningstungan borde ske samtidigt. Detta är emellertid, efter min mening, icke möjligt. Börjar man icke någon gång med någondera af hithörande skattefrågor, lär man väl aldrig kunna komma till någon fullständig lösning af dessa frågor i deras helhet. Jag tycker verkligen, att frågan om väghållningsbesvärets utgörande är alldeles så pass fristående, att man därför borde kunna se till, huruvida man icke kan lösa den på sätt, som nu föreslagits. Utredningen angående öfriga kommunala skatter står ju icke på något sätt hindrande i vägen för denna frågas lösning.

Herr vice talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman! Jag känner en viss tillfredsställelse öfver att kunna gå friherre Palmstiernas önskan till mötes och med några ord angifva min ställning i den föreliggande frågan. Längre kan jag ej gå friherre Palmstierna till mötes i denna fråga.

Friherre Palmstierna beskyllde mig förut här i dag för att gå på slingrig väg, och jag fick af honom en liten varning därför. Jag ber nu endast att få läsa upp en liten bit ur reservationen, så att

Angående revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

(Forts.)

Angående
revision af la-
gen angående
väghållnings-
besvärets ut-
görande på
landet.
(Fortis.)

herrarna må komma underfund med, på hvilka ytterligt slingriga vägar friherre Palmstierna själf vill gå fram. Det heter i reservationen på följande sätt: »Statsbidraget kunde beräknas sålunda, att för hvad som pr vägfyrk belöper sig till 1—20 öre lämnas statsbidrag med 20 procent, för den del af kostnaden, som faller mellan 21—50 öre med 30 procent, för den del af kostnaden, som faller mellan 51—80 öre med 40 procent samt för öfverstigande del af kostnaden med 50 procent.» Detta tycker jag går mycket krokvis, och det kallas äfven för glidande skala, och det tror jag också kan vara rätta namnet. Då jag nu måste ta hänsyn till hvad friherre Palmstierna yttrade och gå vägen rakt fram, finner jag det vara bäst att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets här gjorda hemställan om afslag å nu förevarande motion.

Grefve R. Hamilton: Gentemot hvad friherre Palmstierna nu yttrade ber jag endast att få framhålla, att man icke alltid är i tillfälle deltaga i det inom utskott eller Riksdag förekommande arbetet. Jag misstänker emellertid, att detta förslag är framkommet med någon liten baktanke på att hindra en fullständig lösning af frågan. Åtminstone polemiseras i själfva motiveringen uti motionen gentemot tanken på en fullständig utjämning af vägbördan, och man tyckes här endast ha velat hindra de framkommande yrkandena på, att staten måtte öfvertaga vägunderhållet, hvilket enligt min mening är det effektivaste sättet för en utjämning af vägunderhållet.

Friherre Palmstierna: Jag vill kort och godt säga, att trots hvad grefve Hamilton och herr Daniel Persson här yttrat i dag, förefaller det mig dock, som om dessa herrar tänkte sig, att den enda möjliga utjämning, som härvidlag kan komma till stånd, är att *staten* öfvertar det hela. Herr Daniel Persson har sagt, att han icke önskar frågan löst på det sättet, men det är möjligt, att han likväl menar, att lösningen ej kan ske på annat sätt. Grefve Hamilton har rent ut sagt, att det icke går att lösa frågan på annat sätt, och detta är *hans* skäl att nu icke biträda motionen. Jag vill framhålla, att när man försökt uppgöra en skala i syfte att på allvar undanröja de ojämnheter, som förefinnas, bör man, om man verkligen vill att någonting i saken skall åtgöras, biträda den möjlighet, som här erbjuder sig. Hvad hr Daniel Persson angår, tycks det för öfrigt vara den matematiska skalan, som på honom verkat afskräckande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag ber att få säga min ärade granne till höger, att det icke funnits den minsta baktanke hos mig, när jag väckte denna motion. Det bästa beviset därför är, att jag sagt rent ut, hvad jag här tänkt och velat; hade jag icke det gjort, kunde man ju möjligen ha misstänkt, att jag haft någon baktanke härvidlag, men såsom saken nu kommit fram, torde det väl vara orimligt att påstå något sådant.

Grefve R. Hamilton: Jag vill verkligen icke förebrå den siste talaren för att han skulle haft någon baktanke, när han skref sin motion. Men det finnes möjligtvis hos andra sådana baktankar, som gå ut på, att man skall komma ifrån det väsentligaste i denna sak genom att biträda reservationen. Vi se ju bland reservationerna representanter för Första kammaren, hvilken kammare städse motarbetat hvarje förslag till utjämning af dessa skattebördor och som i dag med ganska öfverväldigande majoritet, efter hvad jag hört berättas, satt sig emot hvarje förslag i sådant syfte. Jag vill för öfrigt säga friherre Palmstierna, att jag icke håller på, att staten uteslutande skall öfvertaga väghållningsbesväret, eftersom jag vill vara med om en utredning, men det mest effektiva sättet att få en utjämning till stånd i detta fall är, att staten öfvertager det hela.

Angående revision af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall i stället till den af herr E. A. Lindblad m. fl. afgifna, vid utlåandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes af herr Olsson i Kullenbergstorp m. fl., uppsattes, justerades och anslogs en vote-ringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr E. A. Lindblad m. fl. afgifna, vid utlåandet fogade reservationen.

Sedan röstsedlarne afgifvits och en af dem blifvit aflagd och förseglad, uppräknades röstsedlarne i vanlig ordning, och utvisade dessa 93 ja och lika många nej. I följd häraf öppnades den aflagda sedeln, hvilken befanns innehålla nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåandet af herr E. A. Lindblad m. fl. afgifna reservationen.

§ 9.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåande, nr 70, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om enskilda vägar på landet.

Angående revision af lagen om enskilda vägar på landet.

Angående
revision af la-
gen om en-
skilda vägar
på landet.
(Forts.)

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 168, som hänvisats till jordbruksutskottets förberedande behandling, hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla. det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida, efter skedd utredning, ändringar och tillägg i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907 borde ske, äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i motiveringen till sitt utlåtande angående den nu föreliggande motionen framhållit, att det hufvudsakligen är §§ 40 och 41 i väglagen, som innehålla de bestämmelser, efter hvilka man skall gå, då det gäller att afgöra, huruvida starkt trafikerade enskilda vägar skola kunna intagas såsom allmänna.

Ja, det är alldeles sant, att i dessa paragrafer finnas bestämmelser om, huru det skall gå till i åsyftade fall, men hvad som egentligen är mest afgörande härvidlag är väl ändå bestämmelsen i § 1 väglagen. Det är på dess ordalydelse, som allting härvidlag hänger. Sedan man där uppräknat de vägar, som ovillkorligen skola ingå såsom allmänna, heter det vidare »samt annan med dessa jämförlig väg». Det är på tolkningen af dessa ord, som frågan är beroende. Jag har mig bekant, att i många väghållningsdistrikt har man tolkat denna lagparagraf mycket liberalt, så att man kan säga, att i allmänhet vägar, där en betydligare trafik går fram, ingått i den allmänna vägdelningen. I andra distrikt har man tolkat lagen mera snävt; där har man icke fått in såsom allmänna andra vägar än sådana, som efter väglagens ordalydelse alldeles bestämdt äro att dit hänföra. I det väghållningsdistrikt, som jag tillhör, tillsattes, sedan ny vägdelning var beslutad, en kommitté på 9 personer, som skulle afgöra, hvilka dittillsvarande enskilda vägar skulle ingå i vägdelningen. Sedan kommittén slutfört sitt arbete, sammankallades ombud från samtliga kommuner inom väghållningsdistriktet — det var en 30 à 40 stycken — och dessa kommo till ett fullt enhälligt resultat, hvilka vägar, som sålunda skulle betraktas såsom allmänna. När ärendet sedan afgjordes hos Konungens befallningshafvande befanns, att en tredjedel à en fjärdedel af till indelning som allmänna föreslagna vägar helt enkelt blifvit strukna utan någon som helst motivering. Konungens befallningshafvandes beslut öfverklagades. I de två högre instanserna utföll beslutet så, att Konungens befallningshafvandes resolution fastställdes, och någon ändring kom således icke till stånd, och icke heller framlades någon motivering för det slut, hvartill dessa högre instanser kommit, hvarför delningen också försiggick i enlighet med Konungens befallningshafvandes utslag. De vägar inom nu ifrågavarande distrikt, som sålunda för-

blefvo enskilda, trafikeras emellertid i många fall alldeles lika mycket som de allmänna vägarna. Skillnaden är så godt som ingen. Afstängas kunna de icke, just till följd af att marken till vägarna utlagts vid storskifte och vägarna alltså äro gemensamma för alla, som äga mark inom storskiftet. Alla dessa ha därför rättighet att befara dem. Såsom lagen nu är affattad i fråga om enskilda vägar, kan man icke framtvunga något som helst bidrag till detta vägunderhåll. Kostnaderna därför äro dock icke så små och obetydliga, och herrarne skola icke tro, att detta är någon liten fråga. Det finns rätt små hemman, för hvilka underhållet af dessa enskilda vägar, där dock en allmän trafik går fram, har belöpt sig till hundratals kronor. Dessa hemmansägare måste nämligen köpa väglagningsämnen i form af makadam och dylikt.

Jag hade nog icke väckt denna motion, om icke vid behandlingen 1907 af lagen om enskilda vägar särskilda utskottet vid den riksdagen hade tillfogat en paragraf utom den nu gällande § 34. Denna paragraf innehöll, att det skulle vara kommun medgifvet att bidraga till enskilda vägars byggande och underhåll. Paragrafen antogs enhälligt af denna kammare utan diskussion, så vidt det vill synas, men däremot föll den i Första kammaren, af diskussionsprotokollet att döma, på den grund, att det ansågs vara oriktigt att belasta åtskilliga personer inom en kommun med bidrag till underhåll af enskilda vägar, och att de, som icke vore jordbrukare, endast borde bidraga till vägunderhållet, när det gällde allmänna vägar. Jag har sökt att i min motion nu i år undgå denna stötesten och där endast yrkat, att en utjämning af vägtungan skulle ske för jordbrukarne inom kommunen. Jag kan verkligen icke förstå, att ett särskildt utskott förordat denna bestämmelse och att denna kammare enhälligt bifallit förslaget därom, om icke meningen varit den, att man skulle utjämna denna börda på något sätt. Ätminstone har jag denna uppfattning, och i min hemort har också, det kan jag säga, just frågan om, hur det skulle rangeras med dessa vägar, vållat mycket större svårigheter, än frågan om de allmänna vägarna. Man har försökt att jämka ihop det på så sätt, att landtmännen skulle frivilligt och kommunvis lämna bidrag, men det har emellertid visat sig, att det icke går. Enbart af den omständigheten, att en eller två förklara sig icke vilja lämna något dylikt bidrag i annan mån, än lagen ålägger dem — och det är ingenting alls — går det hela om intet. Enhvar förstår, att man icke kan gå fram på en sådan grund, där en majoritet, den må ha aldrig så rätt, kommer till korta endast därför att en eller en annan säger nej.

Vi ha ju här i dag i fråga om de allmänna vägarna gjort ett eklatant uttalande om, att vi vilja ha en utjämning till stånd för att förekomma, att väghållningsbördan trycker alltför ojämnt. Jag vill framhålla för herrarne, att äfven denna börda dock trycker mycket ojämnt. Om jag endast tager den valkrets jag representerar, så stå där hundratals jordbrukare bakom denna min motion; de anse, att denna börda, som hvilar på dem, just på grund af att ingen utjämning och ingen rättelse kan ske, är tyngre än någon

*Angående
revision af la-
gen om en-
skilda vägar
på landet.
(Forts.)*

annan skattebörd, som de ha. Det är därför i känslan af plikt mot mina valmän, som jag anser lida orätt, och därför att dessa orättvisor äro så stora som jag, herr talman, yrkar afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Vidare yttrades ej. Efter det herr talmannen, som emellertid återtagit ledningen af förhandlingarna, gifvit propositioner dels å bifall till utskottets hemställan, dels ock å afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 10.

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

Vidare förelåg till afgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion, nr 67, hade herr *Wiklund* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för Riksdagen framlägga förslag dels därom, att statsbidrag till vinterväghållet måtte utgå efter samma grund som statsbidraget till sommarvägunderhållet, dels ock till de ändringar i gällande väglag, hvilka till följd af statsbidragets utgående kunde anses erforderliga.

Utskottet hemställde, att herr *Wiklunds* ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade greve *R. Hamilton* och herr *Kronlund* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Wiklund*, som yttrade: Herr talman! Med den utgång, som denna fråga fått i jordbruksutskottet, lär det väl icke finnas stora förhoppningar på ett bifall till den gjorda framställningen, men då denna endast afser en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och i allt fall afser ett mindre kraf på statskassan än vissa föregående förslag angående väghållningsbesväret på landet, som i dag behandlats, så torde måhända denna kammare ändå vara villig att skänka den gjorda framställningen något understöd. Jag anhåller i alla händelser att få göra några erinringar beträffande den motivering, som utskottet här framlagt.

Den motion, som nu föreligger till behandling, är till sin innebörd och till sitt syfte lika med den, jag väckte vid föregående års riksdag. Frågan gäller, såsom herrarna nogsamst känna, att staten måtte lämna samma bidrag till vinterväghållet, som för närvarande utgår till sommarvägunderhållet. Som bekant utgår för närvarande $\frac{3}{20}$ af den uppskattade årliga kostnaden i statsbidrag för sommarvägunderhållet, medan däremot intet statsbidrag utgår till vinterväghållet. Anledningen till denna skillnad i fråga om statsbidrag till

sommarvägunderhåll och vinterväghåll är svår att förstå; och det står icke till att upptäcka denna anledning vare sig i det kommittéutlåtande, som föregick den nuvarande väglagens utarbetande, eller i något af riksdagsprotokollen. Ej heller i det nu föreliggande utlåtandet kan man finna något egentligt skäl för ett afslag å den gjorda framställningen, ehuru motiveringen svällt ut något litet och blifvit något längre än hvad förut varit fallet, när denna fråga behandlats i Riksdagen. Först anföres då, hvad förlidet års sammansatta stats- och lagutskott anført, hvilket egentligen rör sig om ett uttryck i den motion, som då förelåg till behandling, nämligen att statsbidrag för vinterväghållet i viss mån skulle utjämna vägbördan. Något sådant uttryck förekommer icke i den motion, som i år framlämnats, och detta utskottets resonemang är efter mitt förmenande i alla fall mera en strid om ord och uttryck än en strid om sak.

Vidare åberopas, att, ehuru vid 1905 års riksdag, förutom den då framlagda kungl. proposition om ändring i vissa delar af väglagen, en mångfald förslag väcktes om ändringar och tillägg i den kungl. propositionen, det likväl ej framlades något förslag om ändring af grunderna för statsbidragets utgående; och ville utskottet i denna omständighet se ett bevis för att något mera afsevärdt missförhållande icke föreläge. Gentemot detta vill jag erinra, att vid 1891, 1899, 1900 och 1909 års riksdagar frågan om statsbidrag äfven för vinterväghållet varit föremål för Riksdagens behandling, och torde detta väl åtminstone tyda på, att behovet af ändring i fråga om statsbidrag för vinterväghållning varit känt, och att det icke saknats förslag att afhjälpa detta missförhållande.

Slutligen tillkommer något i detta betänkande, som är nytt. Utskottet framhåller nämligen, att stora svårigheter torde möta, att med ledning af kostnaderna för vinterväghållet finna någon lämplig beräkningsgrund för ett sådant bidrag, särskildt med afseende å de växlingar dessa kostnader undergå till följd af olika väderleksförhållanden olika år. Men alldeles samma förhållande råder ju beträffande uppskattning af kostnaderna för sommarvägunderhållet. Under de år, då nederbörden är riklig, blir naturligtvis sommarvägunderhållet svårt, men däremot lindrigare under år med mindre nederbörd. Samma är naturligtvis också förhållandet vintertiden; under vintrar, då rika snöfall inträffa, är gifvetvis vinterväghållet svårare, men däremot lindrigare under år med mindre nederbörd. Mig veterligen har det dock aldrig mött någon svårighet att uppskatta sommarvägunderhållet, och lika litet torde någon sådan uppstå i fråga om att uppskatta den årliga kostnaden för vinterväghållet. Jag tror, att en sådan uppskattning skulle komma att ganska nära träffa den verkliga kostnaden.

Nej, något motiv för ett afstyrkande finnes, som sagdt, icke i detta betänkande; men däremot tror jag, att man kan finna ett motiv i ett annat betänkande, som nyss behandlats, och där en del ledamöter, som i denna fråga höra till majoriteten, äro reservanter. Där finnes nämligen en punkt, som lyder så: »De årligen återkommande framställningarne om höjning af statens bidrag för vägunderhållet

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.
(Forts.)

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

(Forts.)

synas oss närmast vara ett led i sträfvandena att, om ock endast småningom, helt öfverflytta detta besvär på staten och böra därför icke kunna tillstyrkas utan garantier mot en allt fortgående utveckling i sådan riktning.» Ja, det är väl detta, som egentligen har varit skälet för afstyrkande, ehuru väl detta skäl icke kommit till synes i detta betänkande; och jag känner så väl igen, hvad en ledamot i utskottet vid förlidet års riksdag yttrade, när denna fråga behandlades, nämligen att gör man sådana där eftergifter, leder det därtill, att staten skall öfvertaga hela vägunderhållet, och då är man inne på den rena statssocialismens väg.

Mig synes dock, att de, som icke vilja vara med om, att t. ex. staten borde öfvertaga hela vägunderhållet, borde åtminstone vara villiga att ifrån den nuvarande väglagen undanröja en så uppenbar och tydlig orättvisa, som att statsbidrag skall utgå under allenast viss tid af året. Jag kan nämligen icke beteckna det som något annat än en orättvisa, att i vissa landsdelar man skall underhålla vägarna 6 å 7 månader af året utan att erhålla något statsbidrag, under det att i vissa andra landsdelar statsbidraget utgår nästan året om. Här af får emellertid icke dragas den slutsatsen, att detta allenast skulle vara en ren norrlandsfråga. Af den statistik, som är tillgänglig i fråga om väghållningsbesväret, framgår tydligt, att det är icke blott i de norrländska länen, som vinterväghållningskostnaderna äro ganska kännbara. I vissa andra län i södra och mellersta Sverige utgå dessa vinterväghållningskostnader med ungefär enahanda belopp som i de nordligare landsdelarna, naturligtvis beroende på att vägarna där äro många flera än i de nordliga landsdelarna, så att, äfven om klimatet är något bättre och snöfallen något mindre, bli kostnaderna ändock ganska dryga. Det är sålunda icke blott de norrländska länen, som skulle komma i åtnjutande af statsbidrag till vinterväghållet, därest ett sådant bidrag skulle komma att utgå.

Det synes mig därför, att, då nu denna kammare nyss beslutat en skrifvelse till Kungl. Maj:t i en annan väghållningsfråga, det vore lämpligt, att äfven en sådan framställning som den jag åsyftar finge göra denna skrifvelse sällskap och således alltsammans komma under Kungl. Maj:ts pröfning. Skulle det då visa sig sådana öfvervinnerliga svårigheter, som utskottet här framhållit, så lär väl denna framställning icke leda till någon vidare åtgärd, men för min del tror jag, att dessa svårigheter icke äro öfvervinnerliga. Skulle de nu finnas, äro de väl endast till för att öfvervinnas.

Jag är sålunda fullkomligt öfvertygad därom, att rättvisa och billighet kräfva, att samma statsbidrag utgår för vinterväghållet som för sommarvägunderhållet, och jag skall därför, herr talman, anhålla att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion, som innehåller, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för Riksdagen framlägga förslag dels därom, att statsbidrag till vinterväghållet må utgå efter samma grund som statsbidraget till sommarvägunderhållet, dels ock till de ändringar i gällande väglag, hvilka till följd af statsbidragets utgående må anses erforderliga.

I detta yttrande instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Aslund*, *Öberg*, *Karlsson* i Mo, *Bro mée* i Billsta, *Hellberg*, *Zimdahl*, *Jonsson* i Gumboda, *Bäckström*, *Ström* i Öfver-Torneå, *Kronlund*, *Olsson* i Älfvalsåsen och *Mörtsell*.

Vidare yttrade

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.
(Forts.)

Herr Riström: Herr talman, mina herrar! Jag är liksom den föregående ärade talaren fullt öfvertygad om, att det är en orättvisa, att icke vinterväghållet skall komma i åtnjutande af samma statsbidrag, som vi redan ha för sommarvägunderhållet. Särskildt i Norrland, som jag känner till, är vinterväghållet synnerligen bekymmersamt, och detta därför att det skall utgå i konstanter. I de öfriga landsdelarna har man det väl också på samma sätt. Som en konsekvens af hvad som redan är beslutadt och hvad som nu gäller, borde ju äfven vinterväghållet komma i åtnjutande af samma statsbidrag som sommarvägunderhållet. Nu säger jordbruksutskottet i motiveringen i sitt utlåtande, att det fruktar för, att uppskattningen af vinterväghållet icke skall kunna försiggå på samma samvetsgranna sätt som uppskattningen af sommarvägunderhållet samt underhållet af broar och färjor. Detta resonemang tycker jag är väl mycket sökt.

Jag har nu deltagit i dessa uppskattningar både för sommarvägunderhåll och underhåll för broar och färjor; men jag får säga, att det är fullkomligt lika svårt att bestämma angående underhållet särskildt af broar och färjor. Ty därvidlag får man lägga till grund just de olika förhållanden, som omtalas här i utskottets utlåtande, nämligen att de äro så olika olika år. Det vet jag af erfarenhet. I det distrikt, jag tillhör finnes ett tjugotal större broar. Vissa år åstadkommes vid snösmältningen, vid värflo den väsentlig skada å dessa broar. Sedan kan det vara flera år, under hvilka de icke alls bli skadade. Detta gör, att årsunderhållet varierar mycket. För att kunna verkställa någon uppskattning af underhållet för broar och färjor måste vi därför gå till vägstyrelsernas räkenskaper och lägga dem till grund för undersökningar. Genom att uträkna medelpriset för de 5—10 sista åren finga vi en fullt klar uppfattning om, hur vi skulle bestämma underhållskostnaderna.

På samma sätt förefaller det mig, att man kan gå till väga vis-à-vis uppskattningen af vinterväghållet. Vi ha olika vintrar, och det är mycket sant, som det heter i utskottets utlåtande, att de variera, men då ha vi också väglagen, som ålägger hvarje vägstyrelse att föra fullständiga räkenskaper. Dessa skola ju afslutas per kalenderår och revideras af tillsatta revisorer. Då bör det väl icke vara någon svårighet för »den särskilda nämnden» då den sammanträder, att af dessa räkenskaper få ett genomsnittspris på underhållet för 5 å 10 å 15 år. Det är ungefär 15 år, sedan den nya väglagen tillkom, och det finnes naturligtvis i hvarje väghållningsdistrikt klara räkenskaper och verifikationer på hvad dessa nedlagt under denna tid just på vinterväghållet. För min del anser jag, att dessa räkenskaper bli den fastaste grunden för beräkandet af underhållskostnaden.

Angående ändrade grunder för statasbidraget till vinterväghållningen.
(Forts.)

Detta bör icke möta några öfvervinnerliga svårigheter alls, utan det är mera en rädsla, som utskottet här uttalar i sin motivering. Alltsammans beror på, att utskottet icke vill saken; utskottet tycker, att det blir för dyrt. Det tror jag är alltsammans. Men man bör icke se saken så, utan man bör väl tänka på, att då staten bidrager till underhållet, så bör detta ske för hela och icke för en del af året allenast. I Norr- och Västerbotten samt i de nordliga länen i allmänhet ha vi ju vinterväghåll vanligen sex månader, d. v. s. halfva året, och sommarvägunderhåll lika länge alltså. Vinterväghålltet är i de flesta distrikten fullt ut likaså kostsamt som sommarvägunderhållet, och det gör ju, att det är en stor tunga, särskildt då, såsom jag nyss yttrade, kostnaderna för vinterväghålltet måste utgå helt och hållet kontant, under det att utgörandet af sommarvägunderhållet får ske in natura, hvarigenom detta senare blir lättare för befolkningen.

Jag skall med dessa få ord, herr talman, be att få yrka bifall till motionärens framställning.

Herr Åkerlund: Herr talman! Å utskottets vägnar skall jag be att få säga några ord.

Orsaken, hvarför jag varit med om detta utskottsutlåtande, är naturligtvis den, att jag icke vet någon möjlighet att rimligt och rättvist uppskatta vinterväghållningen. Ena året har man ju, åtminstone i den trakt af Sveriges rike, som jag känner till, ingen snö; så kommer det ett år, då det är alldeles ofantligt med snö. Att under sådana förhållanden försöka att uppskatta kostnaderna för vinterväghållningen kan ju icke ske annat än på en ren slump. Nej, finnes det i Norrland någon speciell tunga i fråga om vinterväghållningen, så har jag icke alls något emot att staten bidrager af fonden för hårdt betungade väghållningsdistrikt; det vore sättet att få denna sak ordnad. Om dessa väghållningsdistrikt därigenom få litet mera till sommarvägunderhållet, så kunna de ju hålla vintervägarne själfva. Men något sätt att rättvist uppskatta vinterväghållningen vet jag sannerligen icke; och jag tror icke heller att någon annan af herrarne vet det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman! Som jag redan instämt med motionären, så inses ju mycket väl, att min reservation icke afser att göra någon invändning mot hans ståndpunkt. Jag vill bara tillägga ett par ord med anledning af herr Åkerlunds anförande.

De skäl, som man anför för ett afslag å motionen, gälla icke det rättvisa och billiga i motionärens framställning. Ty det är ju tämligen ostridigt, att, om man anser att statsbidrag för underhåll af allmän väg öfver hufvud taget är berättigadt och önskvärdt, så kräfves väl med logisk nödvändighet, att sådant bidrag beviljas icke allenast för sommarvägunderhållet, utan äfven för vinterväghålltet, och detta så mycket hellre som, då man sträfvar efter en utjämning af skattebördorna, denna utjämning skulle bli bra mycket effektivare

än hvad nu är fallet. Det är nämligen så, att äfven om en hel del väghållningsdistrikt i södra och mellersta Sverige äro besvärade af vinterväghållning, så drabbar dock denna naturligtvis i högsta grad Norrland, och det måste väl ändå anses tämligen orättvist, att Norrland, som har vinterväghållning under 6, kanske t. o. m. 7 månader af året, skall erhålla ett jämförelsevis mycket mindre bidrag till sommarvägunderhållet än öfriga delar af vårt land och dessutom bli utan bidrag till vintervägunderhållsbördan.

Herr Åkerlund påpekar nu, att man har detta lilla anslag på 150,000 kronor till att utjämna denna börda; men detta anslag räcker endast till ett oändligt litet fåtal af dessa tungt och hårdt beskattade väghållningsdistrikt; och det kan icke ens tillnärmelsevis ersätta den lättnad, som ett bifall till motionen skulle bereda de väghållningsskyldige uppe i Norrland. Bara en liten blick på statistiken visar, huru oändligt mycket svårare och tyngre Norrland är beskattadt med afseende å vägar än de öfriga delarne af riket. Vägbördan in natura för jordbruksfastighet uppgick för hela Sverige till 6,6 öre; för Västerbotten var den uppe i 17,7 öre. För öfriga beskattningsföremål var medeltalet 27,6 öre, men i Norrbotten var det uppe i 60,1 öre. Detta må väl mer än något annat tala för det berättigade i de anspråk, som här framställas från Norrlandsrepresentanterna. Det talas nu om svårigheten att beräkna detta vintervägunderhåll. Ja, svårare saker får nog Riksdagen befatta sig med, och svårare saker får nog Kungl. Maj:t taga i tu med och äfven lösa; och för min del tror jag, att dessa svårigheter äro i hög grad öfverdrifna, ty man kan, om man tar vinterväghållet för en tio år framåt och beräknar det efter de plogafgifter och dylikt, som utgått, få en tämligen säker och giltig grund för just dessa afgifters utgående. De reella skälen ligga därför på motionärens sida, och de formella skälen på herr Åkerlunds och hans medkommittenters sida.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Kronlund förenade sig herrar *Lundström* och *Olofsson*.

Herr Åkerlund: Herr talman! Det förefaller af den föregående talarens yttrande, som om jag icke skulle förstå de här uppskattningarna. Jag skall säga herr Kronlund, att jag har i praktiken varit med om att uppskatta vintervägunderhåll många gånger; så det tror jag mig kunna bedöma. Men hur orimligt svårt man städse funnit vinterunderhållsuppskattningen vara, finna herrarna däraf, att densamma står blott fem år i sänder, under det sommarvägsuppskattningen står till dess ny sådan begäres. Det ar alldeles omöjligt för mig att tänka mig, hur en vinterunderhållsuppskattning skall kunna bli rättvis, utan man får taga det rent på en slump. Men anse herrarne, att man skall betala pengar för sådant, så är det en sak, som jag icke kan hjälpa, utan det får Riksdagen bestämma. Men orimligt är det i alla fall.

Hvad beträffar den invändningen, att man uppe i Norrland har snö och is under längre tid än i öfriga delar af landet, så är detta

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.
(Forts.)

Angående ändrade grunder för statsbidraget till vinterväghållningen.

alldeles riktigt; men så sliter man icke heller på sommarvägarne under den tid, som snön ligger. Detta förhållande är alltså icke enbart till skada.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 119 ja mot 67 nej; och hade kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 37, angående herr Starbäcks motion (nr 191) om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion hade herr Starbäck föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om hvilka bestämmelser lämpligen borde stadgas för kyrkornas upplåtande i folkbildningsarbetets tjänst och snarast möjligt härom framlägga förslag till Riksdagen.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren, med anledning af herr Starbäcks motion, ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, hvilka anstalter skulle kunna träffas för att befordra kyrkornas tillgänglighet för folkbildningsarbetet, i den mån sådant vore behöfligt och med kyrkornas helgd förenligt, samt, därest verkställd utredning därtill gäfve anledning, för Riksdagen framlägga förslag i frågan.

Reservation hade afgifvits af herr *Sandquist* och friherre *Lagerfelt*.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr talmannen på begäran ordet till

Friherre Lagerfelt: Herr talman, mina herrar! Då jag står antecknad som reservant under det föreliggande utskottsbetänkandet, ber jag att med några ord få klargöra min ställning i den omhandlade frågan.

Den ärade motionären börjar sin motion med att påvisa, huru hos oss föreläsningsverksamheten kraftigt omhuldats och under de senare decennierna blifvit omfattad med växande intresse. Att detta faktum är glädjande, därom torde väl alla vara ense. Den ärade motionären nämner sedan, huru föreläsningsverksamheten liksom ock anordnandet af konserter på flera håll i vårt land stöter emot ett mycket svårt hinder — svårigheten att erhålla lämplig lokal för ändamålet. Den lämpligaste utvägen att komma ifrån denna svårighet att anskaffa lokal finner han däri, att genom lagstiftning kyrkorna öfverallt i landet ställdes till folkbildningsarbetets disposition. Majoriteten i utskottet ställer sig häri på den ärade motionärens sida och förklarar som sin mening, att genom lagstiftning anstalter böra träffas för att befordra kyrkornas tillgänglighet för folkbildningsarbetet i den mån sådant är behöfligt och med kyrkornas helgd för- enligt.

På de platser i vårt land, där lämplig lokal för föreläsningar och konserter ej stått att erhålla annat än i församlingens kyrka, torde denna i de flesta fall, ja nästan undantagslöst af pastor på stället upplåtits till detta ändamål. Men med pastors rätt att öppna kyrkan för sådant ändamål och med det ansvar, han genom sitt ämbete måste ha, för att ej kyrkan må bli använd till sådant, som strider mot dess helgd, följer ock skyldighet för honom att vägra kyrkans upplåtande för sådant, som han anser ej böra förekomma inom dess väggar. Sådana fall ha också inträffat, då pastor vägrat upplåta kyrkan för något begärdt ändamål, och har hans handlings- sätt därvid bedömts på de mest olika sätt. I allmänhet tror jag dock, att församlingen varit sin pastor tacksam för, att han vägrat öppna kyrkan till sådant bruk, hvaraf några af församlingens medlemmar kunnat taga anstöt.

Skulle något fall inträffat, då pastor vägrat öppna kyrkan för något profant ändamål, som ej var af den natur, att kyrkans användande därtill kunde anses anstötligt, och föreläsningen eller konserten i fråga därför ej kunnat hållas, oaktadt önskan inom församlingen var allmän, att kyrkan för det ändamålet skulle ha upplåtits, måste jag anse, att sådant förhållande tål rättelse. Man har ju då liksom vid andra tillfällen, då man finner, att präst med oförstånd handhaft sitt ämbete, att anmäla den ifrågavarande pastorn hos domkapitlet, som äger att döma i sådana mål. Som domkapitlet i allmänhet bestå af vetenskapsmän, kan man hos dem förutsätta stort intresse för folkbildningsarbetet.

I stort sedt måste jag anse, att användande af kyrka till profant bruk bör vara en nödfallsåtgärd, som ej tages till förr, än det visat sig omöjligt att anskaffa annan lämplig lokal för det ifrågasatta ändamålet.

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

Någon allmän bestämmelse för hela landet, om för hvilka profana ändamål kyrkor skola eller icke skola upplåtas, anser jag bestämt hvarken kan eller bör göras. Att, såsom den ärade motionären föreslår, låta musikaliska akademien bestämma öfver, för hvilka musiknummers utförande kyrka skall upplåtas, eller att låta annan myndighet stadga, för hvilka föreläsningars hållande kyrka skall vara tillgänglig, torde vara särdeles olämpligt. Det innebär en fullkomlig kränkning af en rätt, som församlingarna haft att slippa se sina kyrkor använda till sådant, som de ej önska se dem använda till. Och föröfrigt — vårt land är vidsträckt, och inom dess olika delar har olika uppfattning gjort sig gällande i såväl ett som annat, och således också i hvad som är anstötligt eller ej — hvad som är med kyrkornas helgd förenligt eller ej. Och hvad är väl svårare att ge en allmän definition på än just detta, hvad som är med kyrkans helgd förenligt eller icke? I pressen förekom under förra veckan en notis, som innehöll ett uttalande af Svenska Missionsförbundets styrelse, om hvad som borde få förekomma i bönehus. Jag tillåter mig uppläsa notisen:

»Bönehusens upplåtande. Svenska Missionsförbundets styrelse har uttalat sig om de ändamål, för hvilka bönehusen böra upplåtas. Detta bör till undvikande af partiskhet icke göras för politiska föredrag eller diskussioner, icke heller för föredrag af sådana personer, som äro gudsförnekare, eller för tillställningar af sådana, som motarbota bibliskt kristen tro och gudsfuktan, äfven om de uppträda i föregifven afsikt att utreda vetenskapliga spörsmål eller att befordra nykterhet eller social upplysning o. s. v. Vidare böra de icke upplåtas för föredrag af predikanter, som äro okända eller tvetydiga, och icke för föreställningar, ägnade att förvärldsliga församlingen såsom t. ex. rent världsliga konserter eller andra nöjestillställningar».

Detta uttalande, som är gjordt i den anledning, att det ärende, som vi nu behandla, befann sig bland Riksdagens öfverläggningsämnen, utsäger just, hvad jag skulle vilja svara på frågan: hvad skall utom gudstjänst få förekomma i våra kyrkor? Men uppfattningen om sådana ämnen är så subjektiv, att jag anser en lagbestämmelse med sådant innehåll omöjlig. I samma ämne kunna föreläsningar — kanske t. o. m, med samma rubrik — hållas af tvenne personer, den ene gör sin sak så, att ingen — icke ens den mest ömsinte — kan känna sig sårad af att föreläsningen hållits i kyrkan, den andre åter kan göra det så, att kanske en del af auditoriet ej anser sig ha samvete att höra föreläsningen till slut. På en trakt anses lämpligt att hålla s. k. småbrukarkurser i kyrkan, på en annan trakt vill folket ej alls veta af kyrkans upplåtande till sådant. På ett håll, där småbrukarekurs hålles i kyrkan, anses det kanske som gifven sak, att diverse åskådningsmaterial måste dragas in i kyrkan, kartor och planscher uppsättas på dess väggar o. s. v., på ett annat håll anser man lika naturligt, att en massa alldagliga ting, hvilka i och för sig i det dagliga lifvet kunna ha ett oersättligt värde, hållas undan från kyrkan. Svårt är att afgöra, hvilka föreläsningar eller så kallade kurser, som lämpa sig för hål-

lande i kyrka. Svårt är ock att afgöra, hvilka musikstycken, som äro tjänliga för utförande på konsert i kyrka. Motionären har alldeles rätt, då han framhåller, att det är af större vikt vid hållande af konserter än vid hållande af föreläsningar att få tillträde till kyrkan, och många af oss äro väl från vår hembygd vana vid att med nöje i kyrkan åhöra sådana musikprestationer, som ansetts kunna utföras i en kyrka utan att störa dess helgd. Men här stå vi åter vid uttrycket: »icke störa kyrkans helgd». Jag anser visst icke, att ett konsertprogram behöfver upptaga idel religiösa nummer för att passa i en kyrka. Mycket ha vi af gedigen profan musik, som lämpar sig för utförande i en kyrka. Men sättes i fråga — såsom den ärade motionären påyrkar — att en kör skall stå vid kyrkans altare och sjunga den i sig själf vackra och oskyldiga visan »Vi ska ställa till en rolig dans o. s. v.» eller därmed jämförliga visor, så måste jag däremot inlägga min bestämda protest. Att Södermans »Bondbröllop», hur rent hänförande jag än finner stycket i och för sig, ej passar att sjunga i en kyrka med bl. a. följande passus »Öl och brännvin stora muggar nu vi ska få», det har jag klart för mig; en person åter, med hvilken jag just talade i detta ämne häromdagen, fann samma stycke särdeles lämpligt för kyrkokonsert. Kanske det finnes personer, som försvara applåder i kyrkan ock? Dessa nu anförda exemplen tyckas mig visa, hur svårt det är att ge en allmän regel för hvad som är med kyrkans helgd förenligt.

Att den ärade motionären saknar uppfattning af hvad som menas med kyrkans helgd, framgår tydligt efter mitt sätt att se af följande ord i motionen: »Kyrkobyggnaderna representera allestädes stora kapital» o. s. v., samt af hans i bil. III lämnade redogörelse för värdet på en del af Stockholms kyrkor. — Ja! det är sant. Kyrkorna hos oss representera stora kapital. Jag har ej funnit någon uppgift på, hur mycket vårt lands alla kyrkor kunna vara värda, men jag har för mig själf slagit öfver saken, och jag har kommit till det antagandet, att kyrkorna hos oss kanske kunna ha ett värde ej långt aflägsset från den summa, hvarpå vår statsbudget för året slutar. Men därom är intet ondt att säga, tvärt om. I allmänhet ha vi våra kyrkor i arf från våra fäder sedan långt tillbaka i tiden. Huru dessa våra fäder ej skytt möda och uppoffring, då det gällde att bygga eller pryda en kyrka, det veta vi. Och detta visar väl, huru högt de aktade sina helgedomar. Jag tror mig också veta, hvad våra fäder i exempelvis Haquin Spegels eller J. O. Wallins tid skulle svarat den, som påpekade att kyrkorna kostat för mycket i uppförande för att de skulle få begagnas blott till sitt rätta ändamål, utan påyrkade, att de ock skulle utnyttjas i profant bruk. Homom hade hög och låg, ung och gammal, lärd och olärd helt säkert svarat ett enstämmigt *nej*; och det nejdet tror jag hade följts af en kort och klar motivering, som på våra fäders kraftiga språk helt enkelt hade lydt så: ty det är helgadt Herranom. Jag vill ock för min del till det förslag att man skall göra sig nytta af det värde, som ligger i våra kyrkor, svara ett ärligt nej, och jag fortsätter ock: ty det är helgadt åt Herren Gud. Kyrkan är

Ängående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

byggd till gudstjänstbruk för att vara den helgade plats, där vi få mötas i bön och sång omkring Guds ord och sakrament. Jag kan äfven tillägga, att jag tror, att det har stor betydelse för oss, som veta oss vandra mot evigheten, att vi här på jorden ha en helgad plats, där vår själ kan känna sig lyftad mot evigheten högt öfver detta lifvets omsorger; och för att kunna vara en sådan plats, bör kyrkan ock hållas i helgd, hållas så mycket som möjligt fri från — kort sagdt — profan användning.

Om jag än här skulle stå tämligen ensam i denna nu uttalade uppfattning, så vet jag dock, att denna min uppfattning delas af ett mycket stort antal svenska män och kvinnor; och sammanfattningen af, hvad jag här velat säga, kan jag helt kort uttrycka så: Sveriges kyrkfolk vill ha sina kyrkor i fred.

Herr talman, jag ber att få yrka afslag såväl på utskottets hemställan som ock på den i ämnet väckta motionen.

Häruti instämde herrar *Mörtsell* och *Thavenius*.

Vidare anförde

Herr Olsson i Berg: Herr talman, mina herrar! För min del kan jag icke sluta mig till dem, som anse att en skrivelse till Kungl. Maj:t i det syfte, som denna motionen innehåller, bör af Riksdagen beslutas.

Man bör ingalunda slå in på denna vägen att vilja upplåta kyrkorna till något annat än gudstjänst. De äro ingalunda byggda eller afsedda för något annat ändamål. De äro också i enlighet med kyrkolagens föreskrift högtidligen invigda till och för ett rätt gudstjänstfirande. Något annat bör där icke få förekomma. Kyrkorna äro också församlingarnas egendom, de äro byggda med församlingarnas medel, således icke med statsmedel, och de äro byggda för att där skall predikas och läras Guds ord och för att de heliga sakramenterna där skola utdelas.

När nu sålunda dessa templen äro församlingarnas egendom och af dem byggda i enlighet med gällande lagar och författningar, endast och allenast för att där skall hållas gudstjänst, så kan jag icke finna, att vi hafva rättighet att stifta en lag, som medgifver att använda dem till något annat; göra vi detta, så draga vi säkert öfver oss en hård dom såväl af den Guden, som kallat templet för sitt hus, som också af många, många medlemmar af vårt land, hvilka med största sorg och grämelse skulle se, att kyrkorna blefve upplåtna för både föredrag och annat, som ingalunda kunna gillas och som med största skäl kunna såra religiösa känslor.

Motionären säger i sin motion, att åt vissa myndigheter kunde uppdragas granskningsrätt af den verksamhets beskaffenhet, som för sitt ändamålsenliga uppträdande fordrade kyrkornas upplåtande. Det synes, som motionären således menade, att ett slags kontroll skulle utöfvas. Jag anser, att denna kontroll blefve mycket svår att utöfva, och säkert är, att här skulle blifva många anledningar till

strid och tvist, ja rättegångar och processer. Vi skulle kanhända också här stå inför behovet af en ny tjänstemannakår, som skulle ha uppsikt öfver, hvad som i kyrkorna förehafves. Den bästa kontroll är, att icke kyrkorna få upplåtas till något annat än gudstjänst. Vi sjunga ofta i kyrkorna en vers utur vår svenska psalmbok (nr 120: 1) så lydande:

Ack, blif hos oss, o, Jesus Krist, Ty afton är nu kommen visst!
Din helga läras klara ljus Låt alltid lysa i ditt hus!

Huru skulle det nu passa att den ena stunden sjunga denna versen, och en stund därefter ett föredrag hölles, hvars innehåll rakt inte öfverensstämde med denna och liknande psalmversers innehåll? Jag anser att detta vore ett gäckeri.

Och huru skulle det passa att i kyrkan den ena stunden sjunga sådant, som innehölle Guds ord, och den andra stunden världsliga och skämtsamma sånger t. ex. »Flickan går på ängen...» och »Vi ska ställa till en roligers dans...»? — Som vi veta, har allvar sin tid och nöje och skämt sin tid; jag anser också, att allvar bör ha *sin* plats och nöje och skämt *sin* plats, åtminstone bör icke detta senare få förekomma i kyrkan.

I bilagan nr 4, som motionären har på släp med sin motion, klandras en kyrkoherde i Mora, för att denne gjort ett urval och från programmet strukit vissa sånger, som han fann vara opassande att sjunga i kyrkan. Jag för min del anser ingalunda denne kyrkoherde klandervärd. Nej, tvärtom! Om jag kunde säga det så högt, att det hördes af honom ända upp i Mora, så skulle jag vilja säga: Heder och ära åt denne kyrkoherde, som vakar öfver både kyrkans och församlingens bästa! Dessa kyrkoherdar, de hafva att ansvara för hvad som de tillåta blifva föredraget i kyrkan. Ja, öfver oss hvilat också ett stort ansvar, om vi sitta här och stifta lagar, som medgifva, att kyrkorna få öppnas för något annat än gudstjänst.

Då jag ser saken så, att en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i den förevarande frågan skulle innebära ett medgifvande från Riksdagens sida, att kyrkorna kunde få upplåtas till annat ändamål än gudstjänst, vill jag för min del rakt inte vara med härom, och jag hoppas, att Andra kammaren icke tager ett steg i denna riktningen; ty börja vi att här släppa efter för dessa kraf, som kanhända af flera anses ofarliga eller oskyldiga, så komma snart nya kraf på ännu större frihet inom kyrkans murar, så att det språket kan gå i fullbordan som säger: »Mitt hus är ett bönehus, men I hafven gjort det till en röfvarekula.» Detta bör väl ändå vårt svenska folk akta sig för, så länge det vill kallas ett kristet folk, och icke alls slå in på den vägen, som leder däråt. Inom vårt land är ju en gång den lutherska läran antagen, och ännu skulle vi väl hafva denna i behåll.

Hvad tro herrarne doktor Luther skulle sagt om dessa kraf på att få använda kyrkorna till annat än gudstjänst? Förvisso ett bestämdt *Nej!*

Herr talman, jag yrkar afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Angående
kyrkornas
upplåtande
för folkbild-
ningsarbetet.
(Forts.)

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

Med herr Olsson i Berg förenade sig herr *Nordström*.

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag måste erkänna, att det för mig varit tämligen svårt att fatta position i denna fråga, och vill nu först säga, att mina sympatier afgjordt stå på samma sida som föregående ärade talares. Jag har icke känt mig tilltalad af ifrågavarande motions vare sig innehåll eller form. Den tanke, som motionären framkastat, att kyrkorna skulle utan vidare på grund af en generell pröfning stå öppna för folkbildningsarbetet, anser jag vara orimlig, och enskilda yttranden, som motionären uti sin motivering fällt, hafva på mig gjort ett pinsamt intryck. På grund häraf tänkte jag till att börja med, att jag i utskottet icke skulle komma till annat resultat än en hemställan om afslag på motionen. Då förhandlingarna inom utskottet något pågått, fann jag emellertid, att tankarne inom utskottet ej gingo i den riktningen, att utskottet skulle hemställa om bifall till motionärens förslag, utan att det skulle komma att antingen yrkas afslag å motionen eller framställas förslag i en eller annan riktning om åtgärder, som kunde vara lämpliga att vidtaga med anledning af motionen. Jag sällade mig då till de kamrater inom utskottet, som ansågo den senaste åtgärden vara den lämpligaste. Detta gjorde jag, emedan jag ser att kyrkorna redan nu i många fall upplåtas för ändamål sådana som motionen åsyftar och vidare emedan jag finner uti denna motion en orsak att betänka, att krafven, på att kyrkorna skola upplåtas, komma att ökas. För min del finner jag icke något direkt anstötligt uti, att kyrkorna användas för sådana ändamål, när pröfning i hvarje särskildt fall gjorts af behörig myndighet. Ändamålet för hvilket en kyrka skall upplåtas, måste vara öfverensstämmande med kyrkans helgd. När jag sett saken på detta sätt, är det tydligt att det för mig är af vikt, att vi ha en bestämd myndighet, som skall granska. Jag hade tänkt mig, att det i detta afseende skulle finnas fullt klara bestämmelser om, att vederbörande pastor har rätt att säga ja eller nej till begäran om kyrkas upplåtande. Men under förhandlingarna i utskottet, och efter hvad jag hört något senare, tyckes det icke finnas några klara bestämmelser i denna del. Utvecklingen har gått i den riktningen, att vederbörande pastor varit den afgörande, men någon bestämmelse i lag härom tycks icke finnas. Jag har sökt i kyrkolagen och på andra håll, men icke kunnat finna mera än några ord, som återfinnas i kyrkostämmoförordningen såsom anmärkning under § 2 mom. 6. Där står det: »Sedan kyrka upplåtits för det med densamma afsedda ändamålet, tillkommer det icke kyrkostämman utan vederbörande ecklesiastiska myndigheter d. v. s. i första hand pastor att, under ansvar för missbruk eller skada, bestämma, om kyrkan må för andra ändamål än de gudstjänstliga upplåtas.» Detta är allt hvad jag funnit, och när jag frågat, hvad denna anmärkning, återgifven i en samling af kommunallagarna, afsett eller hvarpå den stöder sig, har jag fått det svar, att det icke finnes någon lagparagraf, som ligger till grund

för uttalandet utan möjligen något prejudikat. Jag har sökt taga reda på, hvilket prejudikat detta skulle vara, och kommit till klarhet om att det endast finnes ett prejudikat, och detta är från år 1871. Det var då fråga om, att en kyrka skulle upplåtas för en kolportör, och församlingen ville bestämma härom, men det resolverades, att kyrkoherden ägde bestämmanderätt och icke församlingen. Det är gifvet, att detta fall icke är analogt med här föreliggande fall. Då var det fråga om, att en kyrka skulle upplåtas för gudstjänstbruk, men här är det fråga om någonting annat. Sålunda tycker jag, att af detta prejudikat icke tydligt framgår, att det är vederbörande pastor, som skall hafva afgöranderätten i fråga om kyrkornas disposition för annat än gudstjänstligt bruk.

När det sålunda icke tyckes finnas fullt klara bestämmelser, och då jag anser, att vi just nu, när kyrkorna kanske komma att upplåtas i större omfattning än hittills, åtminstone på vissa håll, varit fallet, behöfva hafva fullt klara bestämmelser i detta afseende, har jag ansett, att de tankar, som utskottet i sin motivering omfattat, just varit de riktiga. Det framhålles med styrka på flera håll, att, hvad vi behöfva, är en utredning om hvem som skall hafva rätt att bestämma öfver kyrkornas disposition; utskottet säger t. ex. på sid. 13: »Utskottet vill för sin del endast uttala, att i hvarje fall klara och uttryckliga bestämmelser måste gifvas angående hvem som äger att upplåta kyrkan», och på liknande sätt talar utskottet på flera ställen. Det är sålunda just dessa tankar, hvilka utskottets flertal har omfattat och uttalat sig för i motiveringen till det yrkande, hvartill utskottet sedan kommit. Att nu det slutyrkande, vid hvilket utskottet för sin del har stannat, icke är det i förhållande till motiveringen, såvidt jag kan se, allra lämpligaste, har af mig framhållits i utskottet, men de tankar i annan riktning, som jag hyst, ansågos icke kunna upptagas i klämman, och när utskottet i öfrigt gick mig i viss mån till mötes med afseende på samma kläm, ansåg jag mig icke hafva skäl att skilja mig från utskottets flertal. Vi önska en anhållan hos Kungl. Maj:t, »det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, hvilka anstalter, som må kunna träffas för att befordra kyrkornas tillgänglighet för folkbildningsarbetet, i den mån sådant är behöfligt och med kyrkornas helgd förenligt». Det är just detta sista, hvilket jag vill i hvarje särskildt fall hafva pröfvadt. Som sagdt, uttrycket i denna kläm är nog icke riktigt sådant, som jag velat hafva det, men denna omständighet har icke för mig varit någon anledning att skilja mig från utskottets flertal, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har angifvit af hvad skäl han instämt i utskottets utlåtande. Han har uttalat, hvad det är för en utredning, som han önskar få till stånd, nämligen om dispositionsrätten till kyrkorna, och det framgår äfven mycket tydligt af den motivering, som utskottet har för sin hemställan. För min del anser jag också, att det är rättvist, att de, som bygga och underhålla kyrkorna, äfven få ha någon med-

Angående kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet.
(Forts.)

Angående
kyrkornas
upplåtande
för folkbild-
ningsarbetet.
(Forts.)

bestämmanderätt genom sina förtroendemän, då det är fråga om kyrkornas användning. Jag tror, att det kyrkliga lifvet vinner därpå, att äfven lekmännen få deltaga i ledningen af detsamma och få känna något af dess ansvar. Jag är äfven öfvertygad om, att på de allra flesta ställen censuren därigenom icke skulle blifva försämrad. Då det emellertid visat sig, att den nuvarande ordalydelsen i utskottets hemställan är oklar för dem, som icke läst motiveringen, och då jag icke var närvarande, när detta utlåtande slutjusterades, ber jag, herr talman, få föreslå, att utlåtandet och hemställan förtydligas på det sättet, att från motiveringen inskjutas i utskottets kläm efter orden »det täcktes Kungl. Maj:t» följande ord: »såväl utreda dispositionsrätten till kyrkorna som ock» etc. Det är icke någon ändring af hvad utskottet hemställt, utan endast ett förtydligande, som då ur motiveringen kommer in i själfva klämman.

Men medan jag har ordet, herr talman, ber jag också att få för min del uttala en bestämd protest mot det sätt, hvarpå motionären i sin motion talar om dem, som äro af olika tankar med honom i fråga om kyrkornas användning. Här har anförts ur en tidningsnotis en episod om något som skett — som äfven en föregående talare påpekat — i en kyrka på landet. Denna episod kommer i en helt annan belysning, då man känner dess förhistoria. Det hade förut varit så, att kyrkan blifvit öppnad för ett sångsällskap. Men man hade uppställt bestämda villkor för kyrkans öppnande. Då emellertid vederbörande väl kommit in i kyrkan, trotsade de helt enkelt dessa villkor, och det var nära, att det blifvit ett nästan skandalöst uppträde i kyrkan. Om då pastor sedermera blifvit mera försiktig, då det gäller att öppna kyrkan för ett sådant sällskap, så förtjänar han därför icke ett sådant vitsord, som här är gifvet i motionen och den däri förekommande notisen.

Att få en enhetlig bestämmelse för hela riket, såsom motionären önskar, lär nog blifva ganska svårt, så länge så olika meningar bryta sig mot hvarandra om hvad som verkligt är ett folkbildningsarbete, och så länge vi sakna en skiljedomare med absolut auktoritet i en sådan fråga. För närvarande är det icke ovanligt, att hvad den ene kallar folkförvildning, det kallar en annan folkbildning, hvad den ene räknar till smutslitteratur, det räknar en annan till skönlitteratur. Då en person på ett håll ansetts hafva framträdt med sådan råhet, att man icke vill återgifva hans offentliga uttalanden hvarken i tal eller tryck, så prisas samma person från annat håll såsom en man med den noblaste och finaste karaktär, och äfven på det hållet menar man sig verka för folkbildning. I all synnerhet visar sig denna olikhet i uppfattningen af religiösa frågor. Hvad där den ene kallar för gudsfruktan, lefvande kristendom, Kristi efterföljelse, det kallar en annan för obskurantism, bigotteri, fanatism och andra vackra namn, som man skulle kunna plocka ut ur motionen i fråga. Hvem som nu härvid använder de rätta orden, de rätta namnen, de ord som motsvara verkliga sanningen, det afgöres icke af något s. k. folkbildningsförbund och icke af Musikaliska akademien, ja, jag vågar säga, icke ens af denna kammare, utan det afgöres af

den, som en gång skall falla slutdomen både öfver motionären och och öfver oss andra.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag anser icke lämpligt att gå in på motionärens framställning, då den blifvit både af utskottet och af flere föregående talare här bemött; men hvad däremot vidkommer det slutyrkande, till hvilket utskottet själf har kommit, måste jag underkasta det någon pröfning.

I afseende på motiveringen till utskottets hemställan är det ganska litet, som jag därvidlag icke är tillfredsställd med. Det skulle i främsta rummet vara hvad som står i slutet af sidan 12, där utskottet gifver motionären rätt i, att »hvad som på ett ställe icke är profanerande, ej heller är det på ett annat». Utskottet tillägger, att här måste dock någon hänsyn tagas också till hvad som inom hvarje församling *anses* vara profanerande. Jag är öfvertygad, att i det, hvarom här är fråga, gäller hvad apostelen Paulus framhåller med de orden, att »ingenting är i och för sig menligt, utan den som håller något för menligt, för honom är det menligt». Det beror på uppfattningen vare sig hos en viss tid eller hos olika personer och hela folk eller ock på den olika bildningsgrad, som den ene eller den andre kan hafva. Just därför, att detta är subjektivt, bör man iakttaga den största grannligheten, för att icke sära »den svage brodern». Att några allmänna regler skulle kunna härvidlag uppställas, tror jag icke.

Angående dispositionsrätten till kyrkorna, finner jag det svårt att komma till någon klarhet utan i förbindelse med frågan om äganderätten, och denna lär icke kunna lämnas å sido vid fortgången af den utredning om den kyrkliga egendomen i Sverige, som Kungl. Maj:t uppdragit åt rätter person, och hvaraf redan en diger volym utkommit. Tills vidare undrar jag, om det icke vore bäst att låta vara vid hvad som är, nämligen att pastor närmast bär ansvaret för kyrkans upplåtande och får se till, att han handlar så, att det kan försvaras både inför Gud och människor.

Helgd innebär afskildhet. Hvar och en, som känner ordets ursprung och dess motsvarighet i andra språk, vet, att så är fallet. Det ligger i religionens natur att kräfva en viss afskildhet från naturliga mänskliga förhållanden. Just därför hafva dessa hus byggts, och det på ett alldeles särskildt sätt, med fönstren lyftade från marken, för att man icke skall kunna blicka ut i världen och störas af dess förhållanden. Och mycket i kyrkornas inre anordning likaväl som i deras byggnadsstil innebär en helig symbolik, i syfte att stämningen skall skiljas från den naturligt mänskliga, huru berättigad denna senare på sin plats än må vara. Att det då finnes en person inom församlingen, som här det närmaste ansvaret, tror jag vara godt, och jag anser, att man icke bör befria pastorn från denna plikt, som är en af hans svåraste och ansvarsfullaste. Dessutom gifves det ju, såsom redan erinrats om, möjlighet att öfverklaga pastors beslut hos de kyrkliga myndigheterna. Den högsta kyrkliga myndig-

Angående
kyrkornas
upplåtande
för folkbild-
ningsarbetet.
(Forts.)

Angående
kyrkornas
upplåtande
för folkbild-
ningsarbetet.
(Forts.)

heten är dock Kungl. Maj:t, och domkapitlet har, såsom vi veta, icke sista ordet.

Men hvad är det som gör, att jag uppträder äfven mot utskottets hemställan, som må erkännas vara ganska försiktigt affattad och om hvars innehåll, *i och för sig sedt*, jag på det hela är med utskottet ense! Jo, det är två skäl, dels att en sådan skrifvelse är *onödig*, och dels att den är *riskabel*.

Hvad vidkommer det förra skälet, vill jag till hvad som redan blifvit anfördt både af en föregående talare och mig endast lägga, att de fall, då upplåtelse af kyrkorna för här ifrågasatta ändamål utan fog vägrats, säkerligen icke äro af den mängd eller den natur, att de kunna motivera den föreslagna åtgärden. Att då gå utvecklingen i förväg, tror jag icke vore godt. Man bör icke stifta lagar, förrän behovet af dem i högre grad, än nu är händelsen, gjort sig gällande. Och om än icke lagbestämmelser i egentlig bemärkelse ifrågasatts, så torde nog den angifna grundsatsen äfven härvidlag äga tillämplighet.

Hvad åter angår faran af en sådan åtgärd, tror jag, mina herrar, och det lärer väl ingen kunna motsäga mig uti, att, äfven om vid en noggrannare pröfning af hvad utskottet verkligen sagt måste medgifvas, att utskottet i klämman uttryckt sig synnerligen betänksamt, och att hela dess motivering visar, att man icke vill gifva själfsväldet lösa tyglar, det dock icke kommer att i allmänhet fattas så; och det får väl ändå icke förbises, att det är uppfattningen, som företrädesvis bestämmer folks ställning till en sak. Om nu hos hvad jag ville kalla de fromma i landet en sådan uppfattning skulle göra sig gällande, att det är *dissenters*, som häfda den åskådning, som bor i deras hjärtan och för hvilken de vilja lefva och dö, drifver man ut dessa från *svenska kyrkan*. Och däraf skulle helt visst det svenska samhället äfven i borgerligt hänseende lida på ett sätt, som gör, att Riksdagen bör tänka sig väl för, innan den bidrager härtill.

Utskottet har sagt, att man skall se till, att syftet med folkbildningsarbetet främjas. Ja, mina herrar, men det råder mycket olika meningar om, hvad folkbildning är. Det, som må vara berättigadt att kallas folkbildande i allmänt humanitärt hänseende, kan, om det på grund af den persons bristande abstraktionsförmåga, som hör föredraget, fattas såsom afseende att bibringa åhörarne en hel, ny lifsåskådning, leda till mycket betänkliga följder. Det kan icke heller, huru beklagligt det än är, nekas, att personen som talar gör mycket till, och att det följaktligen icke är likgiltigt, om den, som vill hålla ett för folkbildningen främjande föredrag, är känd för kristendomsfientlighet. Menige man skiljer icke dessa två saker åt, och följden blir, att folket menar sig på samma helgade rum ena gången höra *ett* och vid ett annat tillfälle något som strider däremot.

Pietet är en dyrbar ideell verklighet, som vi särskildt i dessa dagar talat om. Denna kammare har enhälligt erkänt berättigandet af pietetskänsla äfven med hänsyn till yttre förhållanden, nämligen då det var fråga om Birgittas hus, och man lämnade icke då å sido, att det var den »heliga» Birgitta, hvilkens boning det var fråga

om. Männe icke något liknande är fallet äfven beträffande den sak, vi för ögonblicket behandla? Det kan icke nekas, att jämväl här är fråga om hus, som byggts af människor, hvilka hade den uppfattningen, att de därigenom skulle direkt bidra till Guds ära och religionens främjande inom vårt folk. Det kan icke heller nekas, att än i dag en mycket stor och beaktansvärd del af det svenska folket anser sammanhanget mellan templet och religionen så innerligt och nära, att de betrakta det förras användning för profana ändamål i de flesta fall såsom en profanation af den senare.

Tillåt mig, herr talman, i motsatt riktning men icke dess mindre analogt, erinra om, hurusom i Ibsens Brand framställes en man, som, för att modern icke skall fästa sig vid det sinnliga och jordiska omhöljet, kastar deras döda lilla barns kläder på elden. Mig har detta faders handlingssätt förefallit hårdt och orättfärdigt. Det är mycket illa gjordt att förbise pietetskänslan, äfven om man från en högre bildningsståndpunkt kan finna den enfaldig. Ty *all* enfald är icke af ondo.

Jag skulle kunna från min egen ämbetsverksamhet framdraga bevis på, huru ofantligt olika uppfattningen kan äfven bland de s. k. bildade vara om hvad som är »med kyrkornas helgd förenligt». Jag nöjer mig med ett enda exempel. Det torde för många af herrarne vara bekant, emedan det i tidningarna under mycket löje omtalades, att jag såsom pastor öppnat domkyrkan i Visby för en förhandling om ett socialt ämne, nämligen huru man skulle kunna närma samhällsklasserna till hvarandra, och hvad som borde göras för att tillmötesgå socialismens berättigade kraf. Under denna diskussion uppträdde en talare och framhöll, att det första man hade att göra vore att se till, att priset på lifsmedel komme att sjunka, så att icke det ringare, fattiga folket fick anledning att klaga öfver de närmast liggande villkoren för en människovärdig existens. Detta fann icke jag något löjligt uti, men många tidningar skämtade med, att i Visby tillåtits att tala om fläskpris i kyrkan. Många andra exempel af liknande slag skulle kunna dragas fram, hvilka lägga i dagen, att äfven de, som ifra för en mera upplyst uppfattning i detta hänseende, när det kommer till praktiken, emellanåt klandra den, som i verkliga lifvet gör gällande en sådan uppfattning. Detta beror naturligtvis därpå, att äfven de hafva sinne för att man måste bevara gudstjänstrummets helgd, d. v. s. hålla på dess afskildhet från timliga och jordiska förhållanden.

Hufvudsumman af hvad jag velat säga är, att jag tror, vi tills vidare göra bäst uti att lämna denna fråga, och att upplåtelse af kyrkorna för här afsedda ändamål bör vara undantag, som, genom prästernas vidhjärtenhet och folkets efter hand vidgade blick för att det jordiska och timliga visst icke behöfver störa kyrkans helgd, allt mer och mer komma att ökas. I spåren af denna utveckling må tidsenliga lagbestämmelser träda, men man bör icke gå utvecklingen i förväg på det, såsom mig synes, ganska riskabla sätt utskottet föreslagit.

På grund af hvad jag nu framställt, ber jag, herr talman, att få ansluta mig till reservanterna.

Onsdagen den 27 April, f. m.

Som tiden nu var långt framskriden och flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, beslöt kammaren på hemställen af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Per Cronwall.